

OUD HOORN

nummer 3

21e jaargang,
15 september 1999

In dit nummer o.a:

- Gouw 7 en haar bewoners
- Verslag voorjaarsledenvergadering
- Ledenexcursie naar Gouda
- Driekwart eeuw Westfries Genootschap

Kwartaalblad van de Vereniging Oud Hoorn.

Losse nummers, voorzover voorradig verkrijgbaar tegen betaling van f 10,- per stuk voor leden en f 12,50 voor niet-leden.

Vereniging Oud Hoorn:

Onder de Boompjes 22
1621 GG Hoorn
Tel. 0229-273570

**Openingstijden
verenigingsgebouw:**

dinsdag, donderdag en
zaterdag 10.00-16.00 uur

Bestuur:

A.G.F. van Weel, voorzitter
Mevr. P.M. Huisman, secretaris
F.L. van Iersel, penningmeester
L.P.M. Hoogeveen, archivaris
A. Boezaard
Mevr. M. Faber-Zwart
J. Rietvink
P.R. Kleintjes
Mevr. M.A. Veerman-Boon

Contributie Oud Hoorn:

minimaal f 35,- per jaar, inclusief toezending van het kwartaalblad.

Lidmaatschap voor het leven door:

- a. een éénmalige bijdrage van minimaal f 980,-, indien het lid 45 jaar of ouder is, of door:
- b. een éénmalige bijdrage van minimaal f 700,-, indien het lid 55 jaar of ouder is.

Giro 21 44 888 t.n.v.

Penningmeester Ver. Oud Hoorn,
Onder de Boompjes 22, 1621 GG Hoorn

Redactiecommissie:

L.P.M. Hoogeveen,
H.A. Lansdaal, H.W. Saaltink,
Femke Uiterwijk, F.L. Zack

Redactie-adres:

F. Uiterwijk, Grote Oost 98-100
1621 BZ Hoorn, tel. 0229-210220

Ereleden:

Mr. Dr. B.R. Canneman,
oud-burgemeester †
H. Krijgsman, oud-bestuurslid †
C. Koppers, oud-administrateur †
D. Breebaart, oud-voorzitter Stichting
Stadsherstel Hoorn
Drs. H.M. van den Berg, kunsthistorica
J.L.N. Dijkstra, oud-redactielid †
J.M. Baltus, oud-voorzitter †
J.P.H. v.d. Knaap
J.E.J. Lamers
A. de Graaf

Copyright:

Gehele of gedeeltelijke overname van teksten en/of illustraties uit dit blad is alleen toegestaan na toestemming van de auteur of de redactie van Oud Hoorn.

Productie kwartaalblad:

Vormgeving en pre-press:
Nyvonco, Heerhugowaard
Druk: Drukkerij Klaassen B.V., Hoorn

INHOUD

Gouw 7 'ademt' het eeuwenoude verleden	95
Van de bestuursstafel.....	100
Van broodventer tot fabrieksarbeider	105
Ledenexcursie naar de stad Gouda.....	109
Lezingenprogramma Oud Hoorn.....	109
Verslag van de voorjaarsledenvergadering.....	110
Het journal van Commandeur Raven (2).....	112
Lezers schrijven.....	115
Driekwart eeuw Westfries Genootschap.....	116
Kent u Hoorn ook zo?.....	120
Opgravingen aan het Jeudje.....	122
Men vraagt ons.....	124
Vijf Agatha's door de eeuwen heen.....	128
Stadsbeeld, restauraties, wijzingen, verval.....	130
Hoe Hoorn veranderde.....	136

Bij de voorplaat:

Gouw 7 in de jaren 20. De familie De Leur woonde hier. Bij feestelijke gelegenheden werd het huis rijk versierd. De Indische kleden (ikats), die uit het raam hangen, werden door de zoons Cor en Herman uit Nederlands-Indië meegenomen. Waarschijnlijk betreft het hier Koninginnedag (Koningin Wilhelmina 30 augustus). (foto in bezit van mevrouw G.H. Buiskool-de Leur).

Foto's en illustraties:

Pim v.d. Waal, Ton v. Weel, Trudy de Rooy-Fikke, Marcel Rob, Frans Zack, Femke Uiterwijk, Westfries Museum, Giel v.d. Zel, Archiefdienst Westfries Gemeenten.

Volgend nummer en inleverdatum kopij:

Het volgende nummer (21e jaargang nr. 34) zal omstreeks 15 december 1999 verschijnen. U wordt verzocht eventuele kopij voor dit nummer uiterlijk 1 november a.s. in te leveren bij het redactie-adres: F. Uiterwijk, Grote Oost 98-100 1621 BZ Hoorn.

Westfries Museum:

Rode Steen 1, Hoorn (tel. 0229-280022). Geopend: het gehele jaar; maandag t/m vrijdag van 11.00 -17.00 uur; zaterdag en zondag van 14.00-17.00 uur.
Bureau: Achterom 2-4, 1621 KV Hoorn.

Archiefdienst Westfries Gemeenten:

Het streekarchief is gevestigd in het Stadhuis van Hoorn, Nieuwe Steen 1 tel. 0229 - 252200. Postadres: Archiefdienst Westfries Gemeenten, Postbus 603, 1620 AR HOORN
De studiezaal is geopend van maandag t/m vrijdag van 9.00-17.00 uur.
Tussen 12.30 en 13.30 en ná 16.45 uur kunnen geen stukken meer worden aangevraagd.
Avondopenstelling elke tweede en vierde donderdag van de maand van 19.00-21.45 uur. Na 20.00 uur zal de toegang naar de studiezaal worden afgesloten. Uiteraard is het voor bezoekers wel mogelijk op het gewenste tijdstip te vertrekken.

Museum van de Twintigste eeuw / Maquette Hoorn anno 1650.

(Eigendom van Ver. Oud Hoorn):
Bierkade 4 en 4a, Hoorn. Geopend: dinsdag t/m zondag van 10.00-17.00 uur.

Gouw 7 'ademt' het eeuwenoude verleden

Monument gebleven tussen Hoorns nieuwe wereld

Trudy de Rooy-Fikke

Als je in de tuin van woning Gouw 7 komt, dan weet je niet wat je ziet, zo mooi, zo bijzonder, zulke opvallende bomen.... Een prachtig beeld in deze binnenstadstuin, zomaar verscholen achter een bijzondere, eeuwenoude, statige woning. De koopaktes van 1618, 1625 en 1753 zijn er nog steeds bij tandarts Habes, die al jaren in Gouw 7 woont. Vóór hem was dat het gezin De Leur. Een van hen is mevrouw Buiskool-de Leur. Samen met de heer Habes heeft zij veel verteld over de historie van de karaktervolle Gouw 7. Trudy de Rooy-Fikke heeft er met grote belangstelling naar geluisterd, bronnen geraadpleegd en andere deskundigen nog méér gevraagd. Zij heeft daarom een artikel kunnen schrijven over de bijzondere woning "die van toen" bewaard is gebleven. En de mensen die erin gewoond hebben.

Zomaar in het zeer drukke winkelcentrum van de stad, tegenover de HEMA treft u dit deftige, achttiende-eeuwse pand aan. Voor het huis een gesmeed, ijzeren hek.... De voorgevel met een door 'gesneden' consoles versierde kroonlijst heeft om het middendeel, de deur en de vensters er boven, Lodewijk de Veertiende snijwerk met enkele Lodewijk de Vijftiende kenmerken. Deze middenpartij eindigt in een z.g. alliantiewapen, twee samengevoegde familiewapens van Thymon Velius en Ida Codde van de Burgh. Inwendig hebben niet alleen de gang en het trappenhuis een Lodewijk de Vijftiende stucversiering, ook de kamers links achter en rechts voor hebben schoorsteenmantels en plafond in deze rococo-stijl. In de linker voorkamer daarentegen is een houten plafond met zware Lodewijk de Veertiende-vormen. Waarschijnlijk zijn niet alle kamers aan de toen heersende mode aangepast. Thymon Velius kocht het huis in 1753 van zijn oudste zuster Margareta Susanna Velius, die het waarschijnlijk als oudste geërfd had. Thymon Velius is een nazaat van Velius, onze kroniekschrijver. Deze Theodorus Velius werd op 10 januari 1572 te Hoorn als Dirck Volckerts gedoopt. Hij was het tweede kind van Anna Dircksd. Oly en Volckert Maertensz. Seylmaeker. Volgens de gewoonte van die tijd en in overeenstemming met zijn wetenschappelijke opleiding verlatiniseerde hij later zijn naam in: Theodorus Velius (Velum = zeil).

Velius kreeg in totaal acht kinderen; nummer vier ervan is Cornelis (17/12/1604). Hij is de overgrootvader van "onze" Thymon Velius. Thymon Velius (1704-1764) trouwt met Ida Codde van de Burgh, zij krijgen vijf kinderen: Alida, Geertruid, Geertrui Ida, Margaretha Susanna en Cornelis, die in 1746 werd geboren en ook stierf. Er waren dus geen mannen meer om de geslachtsnaam Velius door te geven. Alida Velius trouwde met P. Baert en zo bleef de naam Velius toch behouden, zij het nu als Velius Baert. Deze naam werd aan hun kinderen gegeven. Het geslacht Velius

Gouw 7

Baert kom je later tegen als burgemeester, raadslid etc. Ten tijde van de koop van het huis in 1753 was Thymon Velius regerend burgemeester; tijdens zijn leven was hij onder andere kerk- en armenvoogd, huissittenarmenvoogd, regent van het gasthuis, burgemeester, kerkmeester, klerk V.O.C., boekhouder V.O.C. en directeur Levantse handel.

Vaderlandsche Maatschappij

Wie de gang van Gouw 7 doorloopt ziet links achterin de huiskamer een gedeelte van behang, dat wellicht van de Vaderlandsche Maatschappij is. Het stelt voor een vaas met bloemen. Bovenin zie je de Keizerskroon (een oud bolgewas *Fritularia* genaamd). Dit behang is in de linker achterslaapkamer boven onder 12 lagen oud behang gevonden. De 14e laag was behang van de Vaderlandsche Maatschappij en gedeelten ervan werden in de jaren '70 door de heer Habes aan John de Visser (van Huys Anno 1624 aan de Binnenluiendijk) gegeven. De heer De Visser heeft op zijn beurt een stukje aan het Westfries Museum geschonken. Dit behang is bedrukt met houten blokken op linnen en het motief is 'gestrooide bloemen' in twee kleuren blauw. De Vaderlandsche Maatschappij is op 1 maart 1777 in Hoorn opgericht door de Doopsgezinde predikant en koopman Cornelis Ris. Aanleiding was de economische malaise waarin de Republiek verkeerde. De toestand moest beter worden. Zijn ideeën waren gebaseerd op 'de verlichting'. Hierbij ging men ervan uit dat

Behangstuk, waarschijnlijk gemaakt door schilders van de Vaderlandse Maatschappij (eind 18e eeuw), gevonden in slaapkamer Gouw 7

Portret van de heer De Leur, veearts te Hoorn, woonde van 1916 tot 1948 aan de Gouw 7

de mens van nature goed was en dat wanneer iedereen maar een goede opvoeding zou krijgen de maatschappij zich vanzelf zou regelen.

De Vaderlandsche Maatschappij, gevestigd aan de Binnenluiendijk, probeerde de verlopen walvisvaart

Vroeger een "snoeier"...

In vroeger tijden schijnt op Gouw 7 een "snoeier" te hebben gewoond. Door de rand van de munt af te vijlen, kon je wel 10% goud of zilver van de munt afnemen. Vanaf 1750 was dit niet meer mogelijk. De Staten van Holland en Utrecht droegen in 1670 aan Gijsbert Symons van den Burgh op pletmolens en schroefpersen te leveren ten dienste van de muntfabricage. De fraaie ronde vorm maakte gelijktijdig een betere afwerking van de rand mogelijk. Reeds spoedig gebruikte men daarvoor de kartelmachine van Castaing, waarmee zowel een karteling als een ingedrukt randschrift konden worden aangebracht. Soms werd de rand afgewerkt met een bloemrand of met een kabelrand, zoals o.a. sommige Westfriese munten. Deze randafwerking was vooral bedoeld om het snoeien van de munt tegen te gaan. Het snoeien bleef echter mogelijk tot rond 1845, want tot dan waren de oude 17e-eeuwse munten nog in omloop. Onze "snoeier" of "smelter" deed zijn werk in de kelder van het pand. Deze ruimte had twee deuren, dus bij een eventuele inval was er altijd een mogelijkheid om te vluchten.

Gezicht op de Gouw rondom 1900 vanaf de Nieuwstraat. Links is nog café de Morgenster, afgebroken in 1910 om plaats te maken voor het huidige pand (nu fa. Kieft). Het vierde huis van links is Gouw 7. Rechts is nu de Hema gevestigd

nieuw leven in te blazen en beheerde weef- en drukfabrieken en een wollenkousenfabriek. In de fabrieken werkten vele tientallen kinderen in ruil voor voedsel en kleding, terwijl zij 's avonds onderwijs genoten. Naast de door het gehele land te leveren koeharen vloerkleden, ganglopers, matten en handschoenen, fabriceerde de Maatschappij geschilderde kamerbehangsels. De hiertoe opgezette Schilder-, Druk- en Behangselfabriek was het paradepaardje van de onderneming. Een 'zwierige pluim op een degelijke wollen muts' in de woorden van Cornelis Ris. Vaklieden met de flair en de nukken van kunstenaars ontwierpen behangsels variërend van landschappen en zeegezichten tot chinoiserieën en pompejaanse arabesken. Uit de ontwerpen, fraai verzorgde aquarellen, kon de klant een keuze maken. Daarna werden de voorstellingen geschilderd op stukken linnen, in de juiste maat, die vervolgens ter plaatse werden aangebracht tussen de vensters, boven de deuren en als schoorsteenstuk.

Truitje Bosboom-Toussaint (1812-1886)

In 1824/1825 kocht G.W. de Bruyn-Kops, agent van de Nederlandsche Maatschappij ter begunstiging van de Volksvlijt (gemeenteraadslid van 1834-1849) het pand Gouw 7. Hij kocht het van Thimon Velius Baert, die het huis geërfd had van wijlen zijn moeder Vrouwe Alida Velius, in leven weduwe van de heer Petrus

Baert. Deze Thimon Velius Baert was een kleinzoon van Thymon Velius, die het huis in 1753 had gekocht. Volgens de volkstelling van 1830 waren er drie kinderen nl.: Geertruida 3,5 jaar, Jan 2 jaar en Cornelis van een half jaar. Truitje Bosboom-Toussaint, literaire schrijfster, was gouvernante van hen, zij las o.a. Franse literatuur voor en is van mei 1833 tot 1835 bij deze familie geweest (het Nieuw Nederlands Biografisch Woordenboek zegt: "huisonderwijzeres" bij de familie De Bruyn-Kops). Ze had de rechter achterslaapkamer met een boekenkast. Deze kamer wordt nog steeds de Toussaintkamer genoemd en 'haar' boekenkast is er ook nog!

De familie De Leur

In oktober 1901 vestigde Franciscus Marinus de Leur zich als gemeente-veearts te Hoorn. Vanuit Weesp ging hij met zijn gezin aan het Grote Oost 10 wonen. Van 1916 tot 1965 woonde de familie op de Gouw nummer 7. De heer De Leur legde zijn visites in de begintijd ook wel af op zijn motor, gewapend tegen de kou met kranten onder zijn jasje. Zo bedwong hij varkenspest, riep mond- en klauwzeer een halt toe en het zeer gevaarlijke miltvuur, waarbij de koe direct op het land onder politietoezicht moest worden verbrand.

Het gezin De Leur bestond uit de heer Franciscus Marinus de Leur (1865-1948) en zijn vrouw Geertruida Elisabeth Rumling. Zij kregen twee zonen:

Cornelis Gerard Anton 1891 (Weesp)-1967 huwt met mejuffrouw Kruijer.

Herman Hendrik 1896 (Weesp)-1955 huwt met mejuffrouw De Geus.

Op 18 juni 1903 overlijdt mevrouw De Leur-Rumling op 40-jarige leeftijd.

Op 3 augustus 1904 huwde de heer De Leur met mejuffrouw Helena Johanna Vermande (1875-1967). Samen kregen zij zes kinderen nl.:

<i>Jan Lodewijk</i>	1905-1909	
<i>Franciscus Helenus</i>	1908-1977	huwt met mejuffrouw Edens
<i>Geertruida Joanna</i>	1910	huwt met de heer Buiskool
<i>Johanna Maria</i>	1912	huwt met de heer Charisius
<i>Willem</i>	1919-1986	huwt met mejuffrouw Broekens

(de heer Wim de Leur en mevrouw Yme de Leur-Broekens zijn de laatste vader en moeder van het Weeshuis aan de Achterstraat geweest.)

<i>Lodewijk</i>	1919-1996	huwt met mejuffrouw Makkink
-----------------	-----------	-----------------------------

Met mevrouw Buiskool-de Leur (Geertruida Johanna), die als kind van zes jaar in het pand Gouw 7 kwam wonen, heb ik heel wat uurtjes gepraat. Mevrouw Heleen Jonge-de Leur (dochter van Cornelis uit het 1e huwelijk) heeft zelfs een heel archief aangelegd van de familie, werkelijk een schat aan gegevens; daar heb ik eveneens veel aan gehad.

Rijksveearts De Leur heeft tijdens zijn leven heel wat functies bekleed. Het zijn er zoveel dat ik me 'beperk' tot het opnoemen ervan:

- * In 1901 tot gemeente veearts te Hoorn benoemd.
- * In 1904 aangesteld als lid van de vorderingscommissie voor legerpaarden door het Ministerie van Waterstaat, Handel- en Nijverheid.
- * In 1907 was hij in ieder geval keurmeester van slachtvee en vlees.
- * In 1908 benoemd tot lid der Commissie van de Gemeente-bewaarschool (in de Kruisstraat) en de heer De Leur heeft heel wat keren Sinterklaas gespeeld. De rijke dames stortten geld in een fonds voor deze school en daar werden dan taai-poppen en later ook wel speelgoed voor gekocht. De heer De Leur bekeek de kinderen ook op luis, kwamen er korstjes (kletskep) dan moest al het haar eraf en kregen ze ontsmettingsmiddel mee naar huis.
- * Op 6 februari 1909 benoemd tot Rijkskeurmeester

voor het onderzoek van (voor uitvoer bestemd) vlees te Hoorn en Twisk.

- * In 1910 benoemd door de waarnemend Directeur Generaal van de Landbouw tot Gouvernementsveearts (dit gaat over uitvoer van gezond rundvee).
- * Voorzitter van de commissie wedstrijd Hoefbeslag tijdens de Landbouwfeesten van 1910.
- * Op 28 juni 1912 benoemd tot regent van het Stadsziekenhuis.
- * In 1913 voorzitter van de Vereeniging van practiserende veeartsen in Noord Holland boven het Noordzeekanaal.
- * In 1914 benoemd als lid van de Voogdijraad te Alkmaar door het Departement van Justitie.
- * Op 14 augustus 1914 krijgt hij een dankbetuiging voor zijn gewichtige diensten, door hem vrijwillig aan het land bewezen bij gelegenheid der paardenvordering op 1 augustus 1914, ten behoeve der voorziening van paarden voor het gemobiliseerde leger (1e Wereldoorlog 1914-1918).
- * Op 19 december 1914 bedankt loco burgemeester J.C. van de Blocquery hem voor de liefderijke verzorging van gehuisveste Belgische vluchtelingen gedurende 2 maanden in deze gemeente en voor de vele diensten als lid van het Comité voor de Belgische Vluchtelingen in Hoorn.
- * In 1916 wordt hij tot keurmeester van melk benoemd door de Gemeente Hoorn.
- * In 1918 richtte hij de vrijwillige Burgerwacht op in Hoorn. Deze Burgerwacht bestond uit vrijwilligers die in tijden van nood het gezag konden meehelpen. Ze hadden geweren en oefenden ook. Ze stonden onder wettelijk gezag en waren eigenlijk een soort verlengstuk van de politie.
- * In 1919 lid van de Commissie voor de feestelijke ontvangst van het Vredesgarnizoen in Hoorn.
- * In 1932 richt hij het slachthuis op.
- * In 1936 wordt hij erelid van de Oranjevereniging na een reeks van jaren lid van het bestuur te zijn geweest.
- * In 1938 wordt hij tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau benoemd.

Koepoortsweg 10

Rond 1910 verhuisde de familie De Leur naar een nieuw gebouwd herenhuis aan de Koepoortsweg nummer 10. Bij deze woning behoort een tuin en er is een achteruitgang.

Er werden enkele bijgebouwtjes geplaatst in de tuin, o.a. voor een operatieruimte voor kleine huisdieren en de apotheek. De noodzakelijke aderlatingen bij paarden gebeurden in de tuin. Achter de tuin was weiland. Aan de voorkant van het huis liep een sloot, waar over bruggetjes lagen; langs de weg stonden lindenbomen. Wanneer veearts De Leur medicijnen voor de boeren had, bond hij een blauwe vlag aan de boom voor zijn huis. Dan stopte de paardentram en gaf hij de medicijn-

nen mee. Op 25 mei 1910 werd zijn dochter geboren, Geertruida Johanna.

In 1916 verhuisde de familie De Leur dus naar Gouw 7. Mevrouw Buiskool-De Leur, Geertruida Johanna, nu 89 jaar, werd onderwijzeres in naaldvakken. Zij werd als lerares benoemd aan de huishoudschool aan het Kerkplein ('t Hop), burgemeester Leemhorst woonde een proefles van haar bij. Ook kwam de burgemeester vaak bij hen thuis (het stadhuis was vlakbij) om even gezellig te praten. Mevrouw Buiskool-de Leur heeft in allerlei instanties zitting gehad van de Maatschappij van de Moederlijke Weldadigheid tot regentesse van het Weeshuis en zo was en is het ook met haar familie. De heer De Leur was dus rijksveearts en woonde van 1916-1948 aan de Gouw op nummer 7.

Hij was veearts voor heel West Friesland, de boeren kwamen hem met de sjees halen als er een koe bevalen moest. Ook werd hij wel gehaald met een koetsje. Wanneer het mistig was liep de heer De Leur voorop en het paard achter hem. Als hij vervoer nodig had liet hij een koets komen vanuit de stalhouderij in de Proostensteeg. De heer Galesloot, de koetsier, reed hem dan. Later kwam garagehouder Post van de Turfhaven (op oproep) als chauffeur van een auto met koperen lantaarns.

Deur altijd open

Overdag (destijds ook 's avonds), er lag een boek voor de slagers om er in te zetten wanneer ze geslacht hadden; dit gebeurde meestal aan het begin van de week

achterin de slagerij. De heer De Leur kwam dan langs met stempels in een koperen bus om het vlees te keuren. Hij nam ook monsters uit melkbussen, die met hondenkarren werden aangeleverd. Hij nam een flesje met melk eruit, deed er een watje in en dit watje gedrenkt met melk, ging in de centrifuge om te kijken of er geen water in zat (werd soms door de boeren in de melk gedaan). De boeren kregen een boete als er wel water in zat. Je kon als je de melk door een watje filterde zien of de melk vuil was, soms zag het watje gitzwart. De melkmonsters werden gecontroleerd in het/de laboratorium/apotheek (gebouwtje met windvaan en hoorntje). Paarden met kroep (difterie van het strottenhoofd) opereerde hij in "de tuin" (sneetje in hals). Als er huisdieren afgemaakt moesten worden, gebeurde dat ook in de tuin.

Tijdens de veemarkten had veearts De Leur toezicht op de gezondheid van de dieren en de hygiëne. Hij stond op die dagen al vroeg aan het Keern en zag de stoet dieren de stad intrekken. De koeien stonden niet alleen op de Veemarkt opgesteld, maar ook langs het Grote- en Kleine Noord. De winkeliers legden dan kartonnen in hun zaak tegen de inloop. Uit hygiënisch oogpunt maakte de heer De Leur een eind aan deze locatie; zeer tegen de zin van de boeren, die vonden dat hun dieren langs het Grote Noord beter uitkwamen. De markten werden vervolgens alleen nog maar op de Veemarkt gehouden. De dag vóór de grote veemarkt was de schapen- en kalverenmarkt. (*Slot volgt*).

De veearts op een motor

Gemeente-veearts De Leur woonde eerst Grote Oost 10 voor hij zich met zijn gezin aan Gouw 7 vestigde. Hij kwam uit Weesp in 1901. Vroeger woonde er aan het Grote Oost 10 de familie Pet (= put, in het middel-Nederlands zei men pet voor put, zo ook breg voor brug). Pieter Pet (1732) was kaaskoper en een vermogend man. Het was toeval dat De Leur daar ging wonen. Later ging hij met een nazaat van de familie Pet in het huwelijk treden, nl. Helena Johanna Vermande. Deze familie stamt ook van de Soncken (regentenfamilie) af. Aan het Grote Oost 10 stond ook de motor die de heer De Leur als eerste van West Friesland had; in de marmeren gang. De motor had als nummer G

18, de G duidde op de provincie Noord-Holland, terwijl 18 betekende dat het de 18e motor of auto in die provincie was omstreeks 1910 (Amsterdam inbegrepen). Daar hij aan het Grote Oost geen geschikte ruimte had om de motor te stallen, stond deze 's nachts in de marmeren gang. Om het marmer te beschermen tegen lekkende olie werden metalen bakken gemaakt om de motor op te zetten. Het moet een humoristisch plaatje opgeleverd hebben; veearts De Leur in de witte marmeren gang, terwijl hij 's morgens zijn motor al rokend en ronkend startte. Dit was blijkbaar veiliger dan op de bobbelige basaltkeien, waarmee toentertijd het Grote Oost geplaveid was. Bovendien

moest je rijdende op de motor springen, iets wat hem altijd lukte met zijn meer dan 2 meter lengte. Zelf vertelde de heer De Leur graag het verhaal over de eerste rit op zijn motor. Omdat hij niet wist hoe af te remmen, reed hij net zo lang rondjes totdat de brandstof op was. Hij hield van gezelschap en nam graag iemand mee in het zijspan tijdens zijn motorritten. Tijdens een tocht over de dijk raakte zijn zijspan los met zijn vrouw Helena erin (dat stoeltje was door hemzelf vastgebonden aan de motor). Niets vermoedend reed hij door totdat hij merkte zijn gezelschap kwijt te zijn. Hij vond zijspan met Helena terug onder aan de dijk. Zijn vrouw mankeerde gelukkig niets.

Najaarsledenvergadering

Bij dit kwartaalblad ontvangt u als inlegvel de uitnodiging voor de najaarsledenvergadering samen met de agenda voor die bijeenkomst. De tweede ledenvergadering van dit jaar vindt plaats op zaterdag 23 oktober 1999 in de Oosterkerk, aanvang 10.00 uur. Naast de gebruikelijke agendapunten wordt op die vergadering de jaarlijkse Oud Hoorn-onderscheiding uitgereikt aan die persoon of instantie die zich het afgelopen jaar bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt op het terrein van de lokale geschiedbeoefening of monumentenzorg. Het is op dit moment nog onbekend aan wie dit jaar de onderscheiding wordt uitgereikt. Sinds de instelling in 1983 heeft een groot aantal personen en instellingen de onderscheiding ontvangen. (Zie pag. 104).

Na het huishoudelijke gedeelte van de najaarsledenvergadering opent de Vereniging Het Carillon, speciaal voor de leden van Oud Hoorn, de deuren van de toren van de Grote Kerk.

Een bezoek aan de onlangs gerestaureerde torenspits waaronder nu een volledig klokkenspel hangt, is alleszins de moeite waard.

Lopende procedures

De commissie bezwaar- en beroepschriften heeft onze bezwaren tegen het verlenen van een bouwvergunning aan de projectontwikkelingsmaatschappij De Peyler b.v. te Hoorn voor de bouw van 30 woningen en een parkeergarage – kortweg het bouwplan van architect Van Herk – verworpen. Het bestuur heeft zich in de juli-vergadering intensief beraden op mogelijke volgende juridische stappen. Dat beraad heeft geleid tot het besluit af te zien van het aanspannen van een procedure bij de arrondissementsrechtbank in Alkmaar. Op zich zijn en blijven wij tegen het bouwplan van Van Herk. Onze argumenten daartegen achten wij sterk en valide. De commissie heeft deze evenwel niet doorslaggevend bevonden. Het bestuur heeft daarop gemeend dat niet te verwachten valt dat de president van de rechtbank in Alkmaar een andere mening toegedaan zal zijn. Wij zitten bovendien niet te wachten op herhaling van toetsing van de gevolgde procedures hoewel het schandalig blijft dat eerdere toezeggingen door het gemeentebestuur niet zijn nagekomen.

Daarnaast betrof een wezenlijk onderdeel van onze bezwaren de armzalige wijze waarop het gemeentebestuur met ons heeft gecommuniceerd over deze kwestie. U herinnert zich dat Oud Hoorn meer dan een jaar op een reactie heeft moeten wachten. De commissie zelf merkt daarover op dat "een goede communicatie onontbeerlijk is voor de democratie". Dat het daaraan ontbroken heeft, is kennelijk ook de commissie duidelijk.

Het gaat Oud Hoorn om een echte inhoudelijke discussie met het bestuur van de gemeente, dus met leden van de raad over de wenselijkheid van realisatie

ring van het beoogde bouwplan in relatie tot het karakter en de schaal van de historische stad met haar beschermd stadsgezicht. Nu heeft het er alle schijn van dat raadsleden aan de hand lopen van zogenaamde deskundigen: projectontwikkelaars, architecten, stedenbouwers, de rijksdienst, noem maar op. Daardoor verwordt onze democratie tot een technocratie waarbij de betrokken bevolking buiten spel wordt ge-

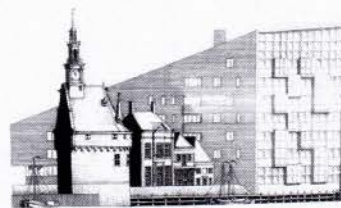
ZIJN DE VERHOUDINGEN

Woontoren ABC NEE!

Werkgroep Oudekerkse Oud-
Stichting Bedoel Karakter
Stadsraad Binnestad, Werk-
groep Bouw het Koppie,
Vereniging van Bomen en
het Bomenwachtwoord, Oude-
Federatie Oudekerkse Oud-
Werkgroep Hoorn

Tel: 0229-210661

Zeg NEE tegen het
"Bouwplan Van Herk"!

ZOEK IN HOORN?

zet. De gemeente Hoorn mag haar handen dichtknijpen dat er nog zoveel actief betrokkenen zijn bij de beoogde veranderingen in het stadsbeeld. Zij zou alleen meer naar die betrokken inwoners – door wie zij immers ook gekozen zijn – moeten luisteren. De commissieleden lijken dat beter begrepen te hebben dan de leden van de gemeenteraad.

Derhalve heeft Oud Hoorn door middel van een open brief de raadsleden uitgedaagd de discussie aan te gaan vanuit de wezenlijke betrokkenheid bij de Hoornse binnenstad en het respect voor de bijna 2000 leden tellende vereniging. Het bestuur hoopt dat die uitdaging wordt opgepakt en wacht met belangstelling de reacties af.

Ondertussen heeft de vereniging formeel bezwaar aangekend tegen het bestemmingsplan Karperkuil & Julianapark/Schellinkhousterdijk. Zij heeft dat gedaan op basis van de niet ingewilligde bezwaren zoals die zijn geformuleerd in onze brief inzake de art. 10 procedure. Toegevoegd is het bezwaar dat het plan niet gebaseerd is op een Cultuur Historische Effect Rapportage. Deze z.g. CHER dient in talloze andere historische gemeenten als basis voor het (ontwerp)-bestemmingsplan. In Hoorn heeft men daar blijkbaar nog nooit van gehoord.

Naar aanleiding van onze brief met een aantal vragen over de wijze waarop de herinrichting van het Grote Oost gestalte heeft gekregen, heeft het college zijn spijt betuigd voor de onduidelijkheid over het hergebruik van de oude straatstenen bij de herstrating. De oude klinkers zouden worden hergebruikt, geven B&W toe. Het schetsontwerp Grote Oost – Slapers-

Opraving Jeudje, fundament Geertentoren

haven – Oude Doelenkade van Arcadis geeft dat ook met zoveel woorden in de legenda aan. Oud Hoorn spreekt de wens en de verwachting uit dat de huidige rode aanblik snel van kleur zal verschieten. Zij hoopt ook dat de bewoners voldoende animo hebben behouden om vóór hun panden de hardstenen stoepen terug te brengen in het straatbeeld.

Het bestuur heeft naar aanleiding van de opgravingsresultaten aan het Jeudje, het college van B&W schriftelijk verzocht om alles in het werk te stellen om de blootgelegde fundamenten van de St. Geertentoren op enigerlei wijze blijvend zichtbaar in het plan Jeudje op te nemen. Misschien is het mogelijk om het fundament steen voor steen af te breken en bovengronds, min of meer op de oorspronkelijke locatie, te reconstrueren. Een onaantrekkelijk alternatief is om de restanten van de toren “voor eeuwig” weg te stoppen onder de betonvloer van de geprojecteerde parkeergarage. Uiteraard is een vergelijkbaar verzoek uitgegaan naar de Stichting Jeudje.

Oud Hoorn heeft het waterschap Westfriesland haar zorgen laten blijken over het afstoten door het waterschap van een aantal historische gebouwen en bouwwerken. In zijn reactie daarop schrijven de dijkgraaf en heemraden dat het college van hoofdingelanden heeft besloten om - voor zover deze geen functie meer vervullen in de waterhuishouding – historische bouwwerken zoveel mogelijk in eigendom over te dragen aan een instelling gericht op behoud en beheer van monumenten. “Van louter afgestoten is dus geen sprake.” Dat zal in principe plaatsvinden aan daartoe geeignende instellingen. Zo blijkt uit het bijgevoegde

Overzicht van historische waterschapsobjecten dat een aantal niet maalvaardige molens (rijksmonumenten!) waarschijnlijk zullen worden overgedragen aan de Westfrieze Molenstichting. Jammer is dat een aantal gemetselde stuwen van zo'n 150 jaar oud bij de A.C. de Graafweg wel zullen worden gesloopt.

Het waterschap zegt bij de overdracht een ruimhartige financiële opstelling te kiezen: overdracht omniot of voor een symbolisch bedrag niet eerder dan na een grondige onderhoudsbeurt. Deze reactie heeft het bestuur van Oud Hoorn enigszins gerustgesteld.

Het Oost-Indisch Pakhuis

Ook het bestuur is van mening dat het gebruik van de expositiekamer in het verenigingsgebouw intensiever kan. Bestuurslid Frans van Iersel heeft daarom het initiatief genomen om een werkgroep Exposities op te richten die als opdracht heeft gekregen om een aantal malen per jaar – te denken valt aan twee tot vier – een wisselexpositie in te richten.

De werkgroep bestaat uit Ton Bartels, Gerard Breed, Leo Hoogeveen, Agnes Roozendaal, Aly Voortman, Linda de Vries en Margriet Wigard. Zij is voortvarend van start gegaan en verwacht in oktober de tentoonstelling “Hoorn anno 1949” te kunnen aanbieden. Het idee is om als rode draad ieder jaar een tentoonstelling in te richten over het beeld van Hoorn 50 jaar geleden. Direct na de zomervakantie wordt de herinrichting van de derde verdieping ter hand genomen. Op die verdieping zal een opbergruimte voor de weinig gangbare artefacten (schilderijen, delen van stucplafonds, kleine maquettes e.d.) worden gemaakt. De ruimte daarnaast krijgt een kantoorfunctie.

Het bestuur is zowel de Woningstichting Hoorn als de gemeente Hoorn zeer erkentelijk voor de medewerking verleend bij het oplossen van de wederzijds ervaren geluidsoverlast van de bewoners van Pakhuisstraat 1 en de gebruikers van het Oost-Indisch Pakhuis.

Op dit moment wordt door het bestuur en de gemeente overleg gevoerd over de toekomstige bestemming van de vrijgekomen woonruimte.

Zaterdag 11 september a.s. is ook het Oost-Indisch Pakhuis opengesteld tijdens de Open Monumentendag. Daarmee is het al weer een jaar geleden dat Joke van Tartwijk en Diana van den Hoogen dit verenigingsgebouw als beheerders betrokken. Er is heel veel gebeurd het afgelopen jaar, mede dankzij hun belangeloze toewijding. Het bestuur is zeer dankbaar dat de beide dames in korte tijd kans hebben gezien om het verenigingsgebouw een eigen gezicht te geven. We zijn er nog niet, maar het eerste jaar was veelbelovend.

Film "Bij het scheiden van de eeuw"

De vereniging heeft in de loop der jaren veel beeldend materiaal van en over de stad verzameld. Het gaat daarbij vooral om prenten, foto's, tekeningen en schilderijen. Filmmateriaal is echter schaars voorhanden. Het schaarse materiaal uit de jaren vijftig over de stadsfeesten bij het 600-jarig bestaan, wordt telken-

Nieuwe toegang tot woon- en werkruimten in het Doelenhotel Onder de Boompjes

male onder grote belangstelling vertoond. Om ook in de toekomst te kunnen beschikken over bewegende beelden van nu, wordt er vóór het jaar 2000 een videofilm gemaakt over Hoorn anno 1999.

Het wordt een film van ongeveer 30 minuten. De meest kenmerkende delen van de stad, zowel de oude als de nieuwe, zullen vastgelegd worden. Een film professioneel laten maken is een kostbare aangelegenheid en voor een vereniging als de onze niet haalbaar. Daarom heeft het bestuur contact opgenomen met enkele studenten van de filmacademie uit Amsterdam. Zij zijn in staat om voor een redelijk bedrag een videofilm te maken. De leiding is in handen van de in Hoorn woonachtige Guido Elenbaas. Samen met enkele medestudenten zal Guido de film gaan maken.

Medio augustus waren inhoud en script zodanig ver in ontwikkeling dat verwacht mag worden dat de opnamen begin september kunnen plaatsvinden. In het najaar zullen de beelden worden gemonteerd en zal de begeleidende tekst worden ingesproken. De première staat gepland voor 1 januari 2000.

Vooralsnog gaan de gedachten uit naar een "gefilmede foto", dit in tegenstelling tot een documentaire. Een tijdsdocument met beelden waarop de tijdgeest en de kenmerkende stadsbeelden goed herkenbaar zijn; weinig interviews met sprekende notabelen. De beelden betreffen zeker niet alleen de historische binnenstad. Er worden ook opnamen gemaakt in de Grote Waal, in Risdam Zuid en Noord, in de Kersenboogerd, Wijzend, Blokker en Zwaag. Ook voor de geplande nieuwbouwwijk in het gebied Bangert/Oosterpolder wordt ruimte gereserveerd. Ook de bedrijventerreinen zullen niet vergeten worden. Oud Hoorn blijft Oud Hoorn: meer dan vijftig procent van de film betreft beelden van de binnenstad.

Het bestuur heeft de gemeente en enkele instellingen gevraagd om een bijdrage in de kosten. Als tegenprestatie zal in de film aandacht worden besteed aan de - uitsluitend - non-profit sponsor. We houden u op de hoogte.

Zomeravondwandelingen

De vereniging kan terugzien op een zeer succesvol wandelseizoen. Mocht de belangstelling in het verleden wel eens tanende lijken, dit jaar wees niets op een verminderende toeloop. Integendeel, meerdere wandelingen mochten zich verheugen in zo'n 200 deelnemers en zelfs tijdens de laatste wandeling onder de rook van het kernisgeweld trokken zo'n 130 belangstellenden over de stadswallen.

Coördinator Piet Aartsen kan trots zijn op zijn gidsen. Met groot enthousiasme hebben zij opnieuw hun gedegen kennis van de historische stad aan een breed publiek gepresenteerd. De stad begint pas echt te leven bij de mondelinge overlevering, zeker wanneer die op een boeiende en informele manier wordt ge-

bracht. Bij de wandelaars zagen we zeer veel nieuwe gezichten: velen vanuit de nieuwbouwwijken maar ook groepen toeristen sloten zich aan. De vele goed verzorgde persberichten van de hand van Trudy Schrickx zullen daar niet vreemd aan zijn. Het is jammer dat de heer Aartsen zijn coördinatorschap aan het eind van dit seizoen neerlegt. We zullen zijn beminlijke en geduldige manier van optreden missen. Het bestuur is hem erkentelijk voor de jaren van leiding. Tijdens de slotvergadering in oktober zullen bestuur en gidsen op gepaste wijze afscheid van hem nemen. Hieke Stapel is bereid gevonden om de rol van Piet Aarsten over te nemen. Hieke vertegenwoordigt Oud Hoorn reeds in het Comité Open Monumentendag maar wilde - op verzoek - deze taak er graag bij doen. Ervaring heeft zij voldoende, zij heeft tenslotte de afgelopen jaren zowel Annie Pieterse als Piet Aartsen bijgestaan bij het vele werk van de aanvoerder der gidsen. Het bestuur wenst Hieke veel voldoening en succes bij deze nieuwe taak.

Ben van Tartwijk, ook op vele fronten zeer actief voor de vereniging, is inmiddels gestart met de opleiding van een aantal kandidaat-gidsen. Voorheen werkte Femke Uiterwijk de aspiranten in. Het verloop onder de leden van het gilde mag dan wel niet groot zijn, behoefte aan deskundige aanvulling is er steeds. Gelukkig blijkt de bouwkunscursus nog steeds een goede bron te vormen voor de aanmelding van kandidaat-gidsen.

Herhaalde oproep om vrijwilligers

De vereniging zoekt nog steeds naar vrijwilligers die:

- z.g. ego-documenten uit de periode 1814-1914 willen afstaan (zie nr. 2, blz. 60)
- samen met een partner de stolpboerderijen op Hoorns grondgebied willen inventariseren (zie ook nr. 2, blz. 60)
- als senioren ervaringen willen vertellen bij de komende tentoonstelling in het Westfries Museum (vanaf december 1999) over het veranderend stadsbeeld, met een vlotte pen goede uittreksels kunnen maken van de boeken uit de Bouw-historische Reeks ten behoeve van de vele toeristen die daarom in het Oost-Indisch Pakhuis vragen.

Belangstellenden nemen contact op met het Oost-Indisch Pakhuis, Onder de Boompjes 21, alhier; tel.: 0229-273570.

Het Amateurfestival Oude Muziek Nu

Ter promotie van het bovengenoemd festival trok op zaterdag 4 juni een middeleeuwse optocht door de stad waaraan ook een delegatie van de vereniging deelnam. De vijfkoppige Oud Hoorn-groep vertegenwoordigde het stadsbestuur. Vooraan in de optocht reed hertog Philips de Goede met zijn gevolg. Hij kwam de stad in 1436 een privilege aanbieden als dank voor het feit dat zijn partij voor de hertog gekozen had in de strijd tussen de Hoeken en Kabeljauwen. De zin-

Philips de Goede spreekt het Hoorns stadsbestuur toe

gende geestelijkheid, gildemeesters, bedelaars, pestlijders, muzikanten, voetvolk en kinderen trokken langs de grote schare belangstellenden die zich o.a. langs het Grote Oost en op de Rode Steen had verzameld. Wagenspelen werden opgevoerd ter ere van de hoge gast. Het festival zelf stond in het teken van de middeleeuwse muziek en blijkt zich ieder jaar in een groeiende belangstelling te mogen verheugen.

Nadat de burgemeester van Hoorn de hertog had bedankt, nodigde hij het gezelschap aan tafel: "Also belove ick u al deze privilegien te vervullen. Op deez heuglicke dag nodig ick u allen ter tafel om met ons deez feestlicke dis te gebrueicken". Helaas moest vanwege het slechte weer 's morgens, de voor de middag geplande middeleeuwse maaltijd worden afgelast.

Schenkeningen

Blij verrast was het bestuur de afgelopen maanden met opnieuw een aantal schenkingen. Zo bracht de heer N. Groot een informatiebulletin over Hoorn uit ongeveer 1950 naar het Oost-Indisch Pakhuis. De folder werd uitgereikt aan de gasten van het Doelenhotel. De heer B. Dijkman schonk de vereniging een rond smeedijzeren muurrooster afkomstig uit de voormalige Doopsgezinde kerk aan het Ramen. Ook bracht hij drie munten binnen: één van de stad Utrecht uit 1788, één met de beeltenis van Willem I uit 1826 en een munt uit 1754 met als opschrift *Hollandia*. Van de heer Peetoom ontving de vereniging het boekje "Vervolg op de Kroniek van Hoorn 1850-1931" naar officiële bronnen bewerkt door H.J. Room, gemeente-secretaris van Hoorn.

Oud Hoorn-lid Henk Stam schonk al eerder dit jaar ten behoeve van het documentatiecentrum een programaboekje van "Hoorn 600 Jaar Stad" plus het originele kunststof hoorntje met lint en rozet. Ook schonk de heer Stam een ingelijste aquarel, geschilderd door zijn vader die lid was van Debutade. Het onderwerp, zeer toepasselijk in deze dagen rond "de slag op het Jeudje", is de twee grote gashouders als onderdeel van de voormalige gasfabriek. De aquarel heeft een goede plaats in de Oud Hoorn-winkel gekregen.

Overzicht van de door Oud Hoorn onderscheiden personen en instanties

Jaar	Onderscheiden persoon/instelling	Reden van de onderscheiding
1983	Familie P. Schrickx Stichting Stadsherstel Hoorn	restaurantie Kerkstraat 13-15 restaurantie Ramen 1-3
1984	Hr. J. Büscher Stichting Oosterkerk Hr. H.P. Zuidema	verbouwing onderpui slagerij Grote Noord 73 restaurantie Grote Oost 58 renovatie Kerkplein 10-11
1985	Familie O. Schweers Aannemingsmaatschappij Peerdeman Maatschap Corlé	restaurantie Grote Oost 114 restaurantie huidenpakhuizen aan Dubbele Buurt 34-36 restaurantie en exploitatie Grote Kerk
1986	Mevr. M.A.F. Kaag-Machielse Bureau Monumentenzorg provincie Noord-Holland	restaurantie Breed 38 provinciale monumentenlijst, hulp bij totstandkoming gemeentelijke monumentenlijst, restaurantie subsidies in Hoorn
1987	Familie B. Mulder	restaurantie Huis Verloren, Kerkstraat 10
1988	Architectenbureau Dekker Familie R.H. van de Berg Familie E. Eckhardt-Meilink	renovatie Achterom 22 restaurantie Achterom 111 restaurantie Ramen 11
1989	Mevr. A. Snaas en Hr. J. Nieweg	restaurantie Oude Doelenkade 37
1990	Vereniging Hendrick de Keyser	inspanningen ten gunste van haar Hoorns monumenten- bezit en de restaurantie van de friezen aan de Bossuizen
1991	Mevr. M. Stumpel	restaurantie Muntstraat 26
1992	Bewonersgroep hofjes Venenlaan	behoud en renovatie van de arbeiderswoningen aan de Venenlaan 25 t/m 87
1993	Hr. J.M. Baltus	benoeming tot erelid Oud Hoorn uit dank voor 15 jaar bezielende leiding aan de vereniging
1994	K. H. de Jong's Exploitatiemaatschappij bv. (de heren A. Agema en A. Kroon) Stedebouwkundig bureau Zandvoort (de heer J. van der Linden) Hr. H. Stuifbergen en H. van Lunteren	restauranties van de kaaspakhuizen aan de Bierkade 1, 4 en 4a functieverandering kaaspakhuis De Zon aan Bierkade 1 initiatiefnemers voor de stichting van het Museum van de Twintigste Eeuw in het Dubbel Kaaspakhuis Alkmaar en Gouda aan de Bierkade 4 en, 4a
1995	Hr. J.P. van der Knaap Hr. J. Lamers	benoeming tot erelid van Oud Hoorn benoeming tot erelid van Oud Hoorn beiden voor twintig jaar niet aflatende inzet t.b.v. de restauranties van Hoorns kerkgebouwen
1996	Hr. R. Tonnaer Stichting Behoud Trydemanhof	initiatiefnemers tot behoud en renovatie van het Trydemanhof
1997	Hr. M. Polman	voor zijn baanbrekend historisch kleurenonderzoek, het vastleggen en overdragen van zijn vakkennis als meesterschilder en voor zijn demonstraties 'houten' en 'marmere'
1998	Hr. J. Appel	restaurantie van de z.g. neo-gotische kapel aan Appelhaven 13A

Van broodventer tot fabrieksarbeider

De geschiedenis van een Hoornse bakkersknecht

Rogier Overman

Tegenwoordig moet men voor een brood de deur uit naar de supermarkt of de bakker om de hoek als die er nog is... Vroeger was het totaal anders. Broodventers fietsten door weer en wind naar hun klanten toe en verkochten hun deegwaren aan de deur. Een van hen is Eelke Overman(86) die tussen 1925 en 1957 bijna iedere dag met zijn bakfiets door de straten van Hoorn reed. Zijn verhaal begint wanneer hij als 13-jarige knecht bij bakker Boots in dienst treedt en eindigt op het moment dat hij ervoor kiest in de waxinelichtjesfabriek van Verkade in Zaandam te gaan werken. Een arbeidersgeschiedenis uit vervlogen tijden...

Eelke Overman werd op 19 februari 1913 geboren in de Kruisstraat te Hoorn. Zijn vader was groenteboer en had een klein stukje grond op de Venenlaan. Zijn moeder verkocht de groenten in hun winkel. De groente die overbleef, ventte zijn vader uit over de stad of bracht het naar de veiling in Zwaag. Al op jonge leeftijd hielp Eelke zijn vader met venten. Met een zelfgemaakt sinaasappelkistje op wieljes reed hij over de Venenlaan. "Zo verkocht ik voor één cent een bos radijs en voor dat je het wist was je kisse weer leeg." Later was het afgelopen met de pret en moest hij naar de Jozefschool op het Achterom. "Ik had er een mooie tijd, maar leren wilde ik niet. Daar had ik een hekel aan." Nadat hij een keer was blijven zitten, hield hij het voor gezien en ging hij als 13-jarige op zoek naar werk. Zijn eerste baan vond hij in de tabakskerverij De Bonte Hond op het Grote Noord. Daar moest hij de tabaksbladeren van de stengels afstrippen. "Het poeder dat daarbij vrijkwam, noemde men tabakszand. Dat werd tegen kippenluis in kippenhokken gestrooid." Eelke kon er niet tegen. "Ik was altijd erg hoesterig van die tabakstroep en stikte er zowat van." Daarom stopte hij al na een paar weken en ging hij op zoek naar een nieuwe baan.

De tabakskerverij aan het Grote Noord, bekend als de Bonte Hond. Hier werkte Eelke Overman toen hij 13 jaar oud was

Grote Noord 53. In de twintiger jaren was L.P. Boots, brood- en banketbakker hier gevestigd. Daarna nam de familie Halsema de zaak over

Begin van een bakkersloopbaan

Toen Eelke een advertentie in de plaatselijke krant Het Houdijkertje las, wist hij wat hij wilde: er werd een bakkersknecht gevraagd en dat had hem altijd wel wat geleen. Als klein jongetje gluurde hij vaak door de deur van een bakkerij in de Kruisstraat. "Ik vond dat altijd schitterend mooi en daarom ben ik uiteindelijk bakker geworden, denk ik." Zonder een sollicitatiebrief te schrijven ging hij er meteen op af om kennis te maken. Hij kreeg de baan en begon zijn ruim dertig

Hoornsch Broodfabriek 1947, Ged. Appelhaven. Th. Loots, A. v. Dulmen, George van Veen, Gerrit Rolleman, Dirk Lampe, C. Neeffjes, Z. v.d. Houwe, Henk Steenman, George Groot, Hoeksema, N. Peters, Joop Neeffjes, D. Hommerson

jaar lange bakkersbestaan bij Boots op het Grote Noord.

Bij bakker Boots moest hij 's ochtends om zes uur beginnen met brood kneden, opmaken en brood bakken. "Alles met de hand." Met een handkar ventte hij het brood daarna pas om tien uur uit, "omdat de mensen hun vloerkleden vóór tien op de brugleuningen moesten uitkloppen." Na tien was de stof weer weg en konden de bakkers met hun broodkarren de straat op.

De hele dag was Eelke onderweg, meestal naar vaste klanten. Met een 'borgenboek' op zak, "want betalen, daar waren ze niet zo makkelijk in hoor." De kadetjes kostten 3 cent, een krentenbol 4 en een heel brood 18 cent. In de bakfiets waar hij later mee ventte, zat tarwe- en wittebrood, Duits brood, strengelbrood ("Waar de kinderen de strengel al vanaf aten voordat ze thuis waren") en beschuit. Soms ook gebak of kerstkransjes die in december op bestelling werden geleverd. "Daarmee verdiende je dan extra bij, want brood kochten de mensen toch wel."

Eelke ventte de hele stad door, "van de Holenweg tot aan de Geldelozeweg." Soms moest hij voor één brood tot aan de maaldery in Berkhout en terug. Vooral tij-

dens feestdagen, wanneer er veel bestellingen waren, was hij pas 's avonds laat weer thuis. "Het was hard werken hoor, soms zag je helemaal geen bed. En wat verdiende je nou? Een schijntje."

Eind jaren dertig verdiende Eelke achttien gulden per week, waar vier gulden aan huur vanaf ging. Hij weet nog goed dat hij bij zijn baas om een gulden loonsverhoging vroeg. "En moeilijk dat die man deed. Voor een gulden! Nee, dan heb ik plezieriger gewerkt in Westwoud."

Hoogtij in Westwoud

Aan de episode in het Westfriesse plaatsje Westwoud bewaart Eelke de beste herinneringen. Sprak hij eerder wat terughoudend over het venten in Hoorn, nu vertelt hij trots lachend over de periode in Westwoud. Daar begon hij op zijn negentiende te werken bij bakker Klaver, bij wie hij intern ging wonen. Hoewel Klaver al 'redelijk voortvarend' was en een mengmachine had staan, was zijn oven nog ouderwets. "Het was nog een hele klus om dat ding gebruiksklaar te maken. Nadat ie heet genoeg was, werden de kolen eruit gehaald en in een doofpot gestopt. Vervolgens moest je er met een dweil doorheen, zodat het schoon werd. Pas dan kon er worden gebakken."

Na het bakken ging Eelke samen met zijn baas op pad. Niet met een broodkar, maar met een autootje. "Een echt oud Fordje was dat. Daarmee gingen we altijd te venten naar Hoogkarspel en Westwoud, over de Binnenwijzend en de Ouwe Dik. Toen heb ik ook een keer achter het stuur gezeten, want de baas zijn vrouw kreeg een kleintje. Onderweg werd hij opgebeld dat hij thuis moest komen en ik mocht verder venten met dat karretje! Dat was mooi joh!"

Niet alleen het rijden in het Fordje staat Eelke nog helder voor de geest. Ook de 'gemoedelijke' avonden met Klaver en zijn vrouw zal hij niet gauw vergeten. "We aten vaak verse appels en peren uit de boomgaard. Heerlijk joh, daar zal ik wat fruit gegeten hebben zeg. Ik word niet voor niets oud!"

Bij zijn afscheid kreeg hij een zilveren zakhorloge cadeau, dat tot op de dag van vandaag op de schoorsteenmantel staat te glinsteren.

Tijdens de periode bij bakker Klaver studeerde Eelke in de avonduren voor zijn bakkers,- en middenstandsdiploma. Na het venten ging hij op de fiets naar de ambachtsschool aan het Keern in Hoorn.

Het examen werd tussen het venten door afgenomen in café De Witte Engel op het Grote Noord. "Mijn middenstandsdiploma heb ik nog wel gehaald, maar van het bakkersdiploma is het nooit meer gekomen."

In diezelfde tijd leerde hij zijn vrouw Cornelia Steltenpool kennen. "Ja, ja, het meisje van de zangvereniging Con Amore in Westwoud. Nadat we de 1e prijs hadden gewonnen bij een concours in de Parktuin achter de Parkschouwburg, zijn we met mekaar uit geweest. Zo is het begonnen en vlak voor de oorlog zijn we getrouwd."

Zweten in de broodfabriek

Eind jaren dertig ging Eelke terug naar Hoorn, waar hij als knecht in dienst trad bij bakker Smit in de Kerksteeg. Hier kreeg hij voor het eerst een bakfiets. Na Smit volgde bakker Kromheer op de Venenlaan. Toen deze vlak voor de oorlog een eettent in Amsterdam begon, werd de zaak overgenomen door bakker Haas. Op het moment dat de oorlog uitbrak gingen de Hoornse bakkers gezamenlijk in de broodfabriek aan de Appelhaven werken. Daar konden ze het aantal benodigde broden bakken, wat in hun eigen bakkerijen vrijwel onmogelijk was door het gebrek aan kolen en turf.

In de broodfabriek werd het meel aangevoerd door de Duitsers; de bakkers moesten het verwerken. Bij gebrek aan gist maakten ze het deeg enkele dagen van tevoren, zodat het verzuurd werd. Vervolgens begon het kneden, waarbij de hygiëne soms uit het oog verloren werd. "Ik was gewend aan die deegmachine in Westwoud, maar nu stonden we met zijn allen aan een grote trog met de hand te kneden. En zweten jongen! Menig zweetdruppeltje is in het deeg gevallen." Maar het kon nog erger, want "vroeger deden ze roggebrood met de biene... Roggebrood trappen noemde ze dat,

Eelke Overman op 19 oktober 1992

maar dat heb ik niet meegemaakt hoor."

Tijdens de oorlog ging het venten gewoon door, zij het tegen betaling van broodbonnen. De bonnen moest Eelke inleveren bij zijn baas, die daar meel van de Duitsers voor kreeg.

Het venten in oorlogstijd was niet zonder gevaar. "In de wintermaanden was het door de verduistering pikkedonker op straat. Als het venten dan uitliep, moest ik na spertijd door de landwacht naar huis worden gebracht." Ook heeft hij een keer bij zijn zwager in Oosterblokker moeten overnachten, "omdat ik van iemand het bericht kreeg dat er in Hoorn razzia's werden gehouden. Je moest er toch om denken, want ze konden je zomaar van bed lichten en dan moest je in Duitsland te werk."

'In ieder huis brood van Muis'

Na de oorlog keerde bakker Haas met zijn knechten terug naar de bakkerij op de Venenlaan. "In die tijd waren er veel bakkers in Hoorn en was de concurrentie groot. Wanneer er bijvoorbeeld nieuwe mensen in de stad kwamen, zaten de knechten van Otten al in Berkhout op ze te wachten. Ik was dan veel te laat en de ander had er weer een klant bij."

Omdat de knechten bang waren om ontslagen te worden, moesten ze werken wanneer hun baas dat wilde. "Als ik 's avonds terugkwam van het venten, stond er dikwijls een grote kist met krenten en rozijnen. Die moest ik uitzoeken en wassen, terwijl de wespen om je kop zaten te draaien." Geregeld werden er arbeidsinspecties gehouden om te controleren of het overwerken niet te lang duurde. "Dan moesten we als de bliksem naar zolder vliegen, want anders zei de baas 'de groeten' en moest je naar het arbeidsbureau, maar daar vang je niks."

Niet alleen in de stad was de concurrentie groot, ook in een klein plaatsje als Westwoud bestond er concu-

rentie onder de bakkers. "Nog voor de oorlog was bakker Klaver de prijszetter. Alle bakkers uit de streek kwamen bij hem vergaderen over de broodprijzen. Behalve bakker Muis, dat was een dwarskont en die ging onder de prijzen zitten. 'In ieder huis brood van Muis', was zijn slogan en zo verkocht ie meer dan wij."

Werken bij Verkade

Begin jaren vijftig kwam er een omslag in Eelke zijn bakkersloopbaan. "Toen er flats in Hoorn kwamen, kreeg ik een hekel aan het venten. Met twee kadetjes ging ik naar 5-hoog. Als de klant dan iets anders wilde, moest ik terug. Toen vond ik het niet mooi meer en ben ik ermee gestopt. Onverwachts."

Op zijn 44^e werd Eelke vlak voor de feestdagen ziek. "Van de dokter mocht ik niet meer werken en de baas was natuurlijk boos, dat voel je. Een knecht met kerstmis weg!" Na in het ziekenhuis te hebben gelegen, ging Eelke toch weer aan de slag. Lang zou het echter niet meer duren. Na ruim dertig jaar bakker te zijn geweest, was hij 'er goed mee aan.' Hij zegde zijn baan op en begon een ander leven bij de waxinelichtjesfabriek van Verkade in Zaandam.

Het werken bij Verkade was totaal anders dan in de bakkerij. "Ik stapte 's morgens in de trein met een krantje erbij en 's avonds kwam ik weer op tijd terug. Daar was het geen overwerken meer. Als het vier uur

was, dan zei je 'bon jour' en legde je het zootje neer." De sociale voorzieningen waren beter en met Kerst kreeg hij een bonus op zijn loon, met een kerstpakket erbij. "Verkade bestond toen 75 jaar, dus gingen we met zijn allen naar Hilversum. Daar werd een operette opgevoerd en we kregen allemaal dubbel loon. En ik was er net!" Eelke vond het prachtig. "Voorheen ging ik op een fietsie met een rotgang door de Venenlaan, nou, dat was zenuwenwerk hoor. Al was het donder en bliksem, je moest er uit."

Toch was het in de fabriek ook niet altijd koek en ei. "Ik stond daar aan een machine, die van grote brokken paraffine waxinelichtjes perste en er vervolgens gaatjes in prikte. Voor de pitjes. Maar wanneer het warm weer was, smolt de paraffine. De vrouwen die de pitjes er door drukten, konden het gaatje dan niet meer vinden. En dan kwam er ook nog een controleur met een klokke bij staan om te controleren of het niet sneller kon!"

Uiteindelijk heeft Eelke nog veertien jaar in de fabriek gewerkt. "Daarna kon ik niet meer en had ik te veel last van mijn benen. Toen ben ik gestopt. Ik was 54 jaar, maar ze hebben me nooit gekeurd." Ruim dertig jaar hoeft hij inmiddels niet meer te werken. Lachend merkt hij nog op: "Ja jongen, ik ben een dure klant voor de regering."

Foto binnen in de broodfabriek Gedempte Appelhaven 1947. V.l.n.r.: J. Zant, J. Dol, Ph. Loots, Gerrit Holleman, onbekend, onbekend. Dirk v. Berkum, Dirk Lampe, Joop neefjes, Jan de Graaf (oud-bakker v.d. It. Zeedijk), Cees Steeman, Zeger v.d. Houwen, Kees Neefjes, Daan Hommerson, George Groot, Arie v. Dulmen

Ledenexcursie naar de stad Gouda

Mocht u zich nog niet hebben aangemeld voor deze dag, dan is dit nog mogelijk!

Zoals aangegeven in het kwartaalblad van juni jongstleden volgt nu het definitieve programma voor deze dag op 16 oktober aanstaande.

De rondleidingen zullen worden verzorgd door gidsen van de Oudheidkundige kring "di Goude", te Gouda.

08.00 uur	Vertrek per touringcar vanaf P&R-terrein achter het station in Hoorn
09.45 uur	Aankomst in Gouda
10.00 - 10.30 uur	Ontvangst Sint Janskerk met koffie en stroopwafel
10.30 - 11.30 uur	Rondleiding kerk met prachtige gebrandschilderde ramen uit 16e eeuw
11.30 - 12.30 uur	1e deel van de stadswandeling
12.30 - 13.30 uur	Lunch in de Stadsherberg "Burgerhal"

13.30 - 14.15 uur	Rondleiding door het gotische stadhuis uit 1540
14.15 - 15.45 uur	2e deel stadswandeling met bezoek aan schuilkerk
15.45 - 16.30 uur	Theedrinken in hotel "Trefpunt"
16.30 uur	Vertrek

In totaal kunnen er 47 leden mee. Op dit moment (10 augustus) hebben zich 17 leden aangemeld om mee te gaan. Er is dus nog plaats te over! Aarzelt u niet om u aan te melden voor deze interessante excursie. U kunt dit doen door f55,- over te maken op postgiro 2144888 t.n.v. de Vereniging Oud Hoorn o.v.v. excursie Gouda. Wilt u hierbij uw telefoonnummer vermelden? De volgorde van ontvangst van het inschrijfgeld bepaalt de volgorde van deelname. Bij overintekening ontvangen diegenen het inschrijfgeld terug en krijgen ze tijdig telefonisch bericht.

Voor eventuele vragen kunt u contact opnemen met: 0229-234877.

Lezingenprogramma Oud Hoorn seizoen 1999/2000

Woensdag 24 november 1999, de heer A. Wegener Sleswyk, "De geschiedenis en ontwikkeling van het fluitschip".

De heer Wegener Sleswyk van de universiteit Groningen zal aan de hand van dia's het belang aantonen van het in 1595 nieuwe type fluitschip, voor de Nederlandse koopvaardijvloot. Daarbij zal worden ingegaan op de rol die de reder Pieter Janszoon Liorne heeft gespeeld.

Maandag 17 januari 2000, de heer Dr. H.F.K. van Nierop, "Het verraad van het Noorderkwartier".

De heer van Nierop, docent geschiedenis aan de universiteit van Amsterdam, geeft een boeiend beeld van de Nederlandse Opstand in 1575 tegen Philips II en de hertog van Alva, vanuit het gezichtspunt van de gewone bevolking. Centraal staat de jonge katholieke Hoornse advocaat Jan Jeroensz., die ondank de beproevingen op de pijnbank, bleef geloven in rechtvaardigheid en geen informatie prijs gaf aan de onderzoekscommissie van Oranje over eventueel verraad aan de Spanjaarden.

Woensdag 23 februari 2000, mw. F. Uiterwijk en de heer G. v.d. Zel geven een diavoorstelling over de Venenlaan en omstreken in het verleden.

Donderdag 23 maart 2000, de heer E. Koldewei, "Behang, goudleer en de toepassing ervan in Hoornse panden".

In diverse panden in Hoorn zijn belangwekkende soorten behang, goudleer etc. te vinden, bijv. in het Westfries museum en het Pietershof. De heer Koldewei zal aan de hand van dia's de historie en de toepassing ervan belichten.

Donderdag 27 april 2000, de heer D. Bakker, vertoning historische films.

Op deze avond zal de heer Bakker een film vertonen over de feestweken van Hoorn, 600 jaar stad in 1957.

Deze film uit het gemeentelijk archief is nog niet eerder vertoond. Te zien (de film is zonder geluid) zijn beelden van de legerdagen op het Baatland over de landmacht, de marine en de luchtmacht. Bovendien wordt een oude film over Westfriesland vertoond.

De lezingen worden gehouden in Het Pakhuis, Onder de Boompjes 22, te Hoorn.

De aanvang van de lezingen is 20.00 uur, zaal open om 19.45 uur. De toegang van de lezingen is f 2,50.

Verslag van de voorjaarsledenvergadering

Afscheid van drie bestuursleden

P.M. Huisman, secretaris

In het kwartaalblad van juni j.l. werd verslag gedaan van de najaarsledenvergadering die op 10 oktober 1998 in de Oosterkerk te Hoorn werd gehouden. Daar in dit betreffende nummer ook aandacht werd geschonken aan het vertrek van enkele bestuursleden had de redactie besloten het verslag van de voorjaarsledenvergadering gehouden op 20 april 1999, te publiceren in het septemnummer. Dit tevens ook om enige extra aandacht te kunnen geven aan de komende najaarsledenvergadering. De aankondiging en de agenda van deze vergadering treft u als losse bijlage in het kwartaalblad dat nu voor u ligt.

Aanwezig: de bestuursleden Boezaard, Faber-Zwart, De Graaf, Hoogeveen, Huisman (secretaris), Kleijntjes, Van Leeuwen, Rietvink, Van der Waal en Van Weel (voorzitter) en 70 leden.

1. Opening en mededelingen

De voorzitter opent de vergadering en maakt de aanwezigen attent op de reconstructie van het Grote Oost. Deze reconstructie heeft bij de bewoners en ook bij Oud Hoorn de nodige vragen opgeroepen en het bestuur heeft daarover een brief geschreven aan het college van burgemeester en wethouders.

Een speciaal woord van welkom richt de voorzitter tot de drie bestuursleden, die vanavond afscheid nemen als lid van het bestuur, mevrouw Van Leeuwen en de heren De Graaf en Van der Waal.

Verder deelt de voorzitter mede dat hij afbericht heeft ontvangen van de heren Lamers (erelid), Singer en mevrouw Van Heusele en dat de heer Rietvink iets later aanwezig zal zijn.

2. Verslag van de voorjaarsledenvergadering

Dit verslag wordt voor vaststelling aangehouden tot de najaarsledenvergadering, aangezien het verslag per abuis niet is opgenomen in het laatste nummer van het Kwartaalblad.

3. Mededelingen van het bestuur

De voorzitter deelt mede dat het bestuur brieven aan de gemeente heeft gezonden over de ontsierende terrasschotten op de Rode Steen en over de Nederlands Hervormde Kerk aan de Eikstraat om deze op de gemeentelijke monumentenlijst te doen plaatsen. Verder meldt hij dat de werkgroep Micromilieu onder leiding van Pim van der Waal van start is gegaan, met ondersteuning van de gemeente.

Ook vraagt hij aandacht voor het Oost-Indisch Pakhuis: voor de activiteiten die er inmiddels plaatsvinden, de inzet van de vele vrijwilligers, met name de beheerders de dames Van Tartwijk en Van den Hoogen en de familie Mantel en voor het voornemen om een werkgroep Exposities te vormen met het doel om minimaal vier maal per jaar in de expositieruimte een

tentoonstelling te organiseren. Hij vraagt daarbij een bijzonder applaus voor de heren Rietvink en Kleijntjes die als architect en als begeleider bij bouw en inrichting een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan het resultaat zoals wij dat nu hebben bereikt.

Boerderij de Barmhartige Samaritaan aan de Westerblokker omstreeks 1910. Staat er nog steeds

Voorts deelt hij mede dat de stichting Regionale Geschiedbeoefening Noord-Holland de vereniging heeft benaderd om mee te werken aan een beschrijving van de in Hoorn nog aanwezige stolpboerderijen. Het bestuur zoekt daarvoor naar twee enthousiaste vrijwilligers, die zich kunnen opgeven bij Albert de Graaf.

Als laatste brengt de voorzitter de aanstaande publicatie van het boek van de heer Koos Groot over de realisering van de Hoornse wijk Risdam onder de aandacht.

4. Jaarverslag 1998

Het jaarverslag wordt onder dankzegging aan de secretaris goedgekeurd.

5. Financieel verslag 1998 en verslag kascontrolecommissie

Verschillende leden, de heren Jansen, Mol en Velzeboer vragen toelichting op enkele posten, zoals historisch onderzoek en de overschrijdingen bij de verbouwing en inrichting van het Oost-Indisch Pakhuis. De heer Kleijntjes geeft een toelichting op de post van het Oost-Indisch Pakhuis en geeft aan dat de overschrijdingen zijn veroorzaakt door meerkosten voor de expositieruimte, verhoging van de vloer en aanbrenge van de glazen pui. De heer Velzeboer stelt voor om de investeringen die de vereniging heeft gedaan in een pand dat niet eigendom is van de vereniging juridisch vast te leggen en met de gemeente een afspraak te maken over mogelijke verrekening. De voorzitter stelt dit advies op prijs en stelt voor dat de penningmeester bekijkt welke mogelijkheden er zijn, zodat een en ander voor Oud Hoorn goed geregeld wordt.

De heren Jansen en Mol brengen als kascontrolecommissie verslag uit, zijn tevreden over het feit dat de penningmeester hun aanbeveling van vorig jaar heeft overgenomen, zodat de boekhouding overzichtelijk en ordelijk is. Zij stellen voor de penningmeester decharge te verlenen. De vergadering gaat hiermee akkoord. Voor volgend jaar zal de heer Mol lid blijven van de kascontrolecommissie en tevens de heer Van der Waal. Bij de begroting voor 1999 geeft de voorzitter een korte toelichting. Met name geeft hij aan dat voor dit jaar een herinrichting van de derde verdieping op het programma staat. De heer Saaltink vraagt naar de status van het binnenstadsarchief en de relatie met de Archiefdienst Westfriese Gemeenten. De heer Hoogeveen legt uit dat het binnenstadsarchief van Oud Hoorn zich zal beperken tot het bieden van een handreiking aan vrijwillige onderzoekers. Degenen, die zich meer in bepaalde monumenten, panden e.d. willen verdiepen zullen ook een beroep moeten doen op de Archiefdienst. Op het voorstel van de voorzitter over de begroting 1999 stemmen 63 leden voor, 1 tegen en zijn er 6 onthoudingen.

6. Bestuursverkiezing

Volgens de statuten treden vanavond af de dames Faber en Huisman en de heer De Graaf. Laatstgenoemde heeft te kennen gegeven niet langer deel te willen uitmaken van het bestuur evenals de bestuursleden Van Leeuwen en Van der Waal.

Op voorstel van de voorzitter stemmen de leden bij handopsteken over de herverkiezing van de bestuursleden Faber en Huisman. Voor de kandidatuur van Faber stemmen 69 leden, geen tegen en 1 onthouding en voor die van Huisman 70 voor, geen tegen en geen onthouding. Daarna spreekt de voorzitter de scheidende bestuursleden toe. Hij geeft aan dat zij ieder op grond van hun eigen deskundigheid en inzet jarenlang een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan het reilen en zeilen van de vereniging. Voor mevrouw Van Leeuwen was dat sinds 1991, en de heren Van der Waal

en De Graaf hebben ieder een staat van dienst van 15 resp. 25 jaar. Hij spreekt vol lof over de kwaliteiten van de heer Van der Waal als penningmeester, fotograaf en benadrukt diens betrokkenheid bij de vereniging. Dat laatste geldt nog meer voor de heer De Graaf, die als vice-voorzitter maar vooral als onbaatzuchtige, veel werk verzettende en zeer betrokken bestuurslid heel veel voor de vereniging heeft gedaan. Daarbij merkt de voorzitter op dat wij de heer de Graaf gelukkig nog niet geheel behoeven te verliezen, aangezien hij de vereniging zal blijven vertegenwoordigen in de stichting Kerkmeijer-De Regt, in de beheerscommissie van het Westfries Museum waar hij de functie van voorzitter vervult en bij vele officiële gelegenheden waarvoor het bestuur wordt uitgenodigd. Hij stelt voor de heer De Graaf te benoemen tot erelid van de vereniging. Alle aanwezigen stemmen van harte met dit voorstel in. De scheidende bestuursleden bedanken de voorzitter voor zijn lovende woorden en voor de cadeaus, waarmee hij deze woorden heeft doen vergezellen. Allen danken voor de samenwerking in het bestuur, voor het in hen gestelde vertrouwen en blijven de vereniging een warm hart toedragen. De heer De Graaf merkt daarbij op dat hij blij verrast is met de toekenning van het erelidmaatschap. Hij memoreert in zijn dankwoord dat hij in 1960 door toedoen van Herman Krijgsman lid is geworden en spreekt de hoop uit dat de vereniging haar enthousiasme blijft behouden en de gidsen op dezelfde voortreffelijke manier als tot nu toe hun werk blijven voortzetten.

Tenslotte stelt de voorzitter voor mevrouw Marit Veerman en de heer Frans van Iersel tot bestuursleden te benoemen. Na een korte toelichting op haar kandidatuur wordt mevrouw Veerman bij acclamatie benoemd, evenals de heer Van Iersel, waarbij een stem tegen is uitgebracht en een onthouding.

7. Rondvraag en sluiting

De heer Henny Webster vraagt waarom in het colofon van het Kwartaalblad de lijst van niet meer in leven zijnde ereleden wordt weggelaten. De heer Hoogeveen antwoordt dat ruimtegebrek hiervan de oorzaak is. Hij stelt als alternatief voor een soort oorkonde die in het Oost-Indisch Pakhuis wordt opgehangen. De heer Webster pleit voor heropname en de heer Hoogeveen zegt toe dit in de redactie te zullen bespreken.

De heer Velzenboer herhaalt zijn vraag over het huishoudelijk reglement van de vorige ledenvergadering. Hij wil graag een speciale vergadering annunceren. De voorzitter wil dit voorstel niet overnemen, maar zegt bereid te zijn om de heer Velzenboer eens uit te nodigen voor een overleg met een delegatie van het bestuur over deze zaak.

De heer Harm Stumpel verzoekt het bestuur om een reactie van het gemeentebestuur te ontlokken over de bestrating aan het Grote Oost. De voorzitter zegt toe dit te zullen doen.

Om 21.30 uur beëindigt de voorzitter de vergadering.

Het journaal van Commandeur Raven

(Slot)

Ben van Tartwijk

In 1614 wordt de Noordse Compagnie of de Compagnie van Spitsbergen opgericht om daar walvissen te vangen. Daartoe wordt ook in Hoorn een schip uitgerust, dat 'welgeladen weder t' huys quam'. De Hoofdtoren die haar verdedigingsfunctie dan al heeft verloren, wordt ingericht tot vergaderlokaal en kantoor van deze Compagnie. Dat er ook schepen vergingen leest u in het laatste deel van dit journaal. Het eerste verslag staat vermeld in het kwartaalblad van 15 maart j.l.

Het scheen als of het Schip met een veerd²⁰ na de grondt soude geschoten hebben / soo haelden het sijn neus voor onder: En hoewelder gheen uytkomst scheen / soo sochtmen evenwel de dootdoo so langh te ontvluchten als men kon / want veele die liepen na achteren toe na de Companjen / en eenige klommen op de Besaensmast / die oogenschijnelijck langhst scheen te sullen boven blijven; maer alsoo het getal aen de Basaens-mast sich vermeerderde / soo brack de selfde / en viel met een Dolck in Zee / de welke daterlijck oock verdroncken.

Het water verspreyden sich over 't gheheele Schip / doe quam het met het Voor-Schip weer wat op / maer het viel straer²¹ om / bleef met het loef-boort^{21a} ontrent 4. voet boven water leggen.

In dit op 't sy vallen / verdroncken veele van die maets / die na de ly toe vielen en met de Zee bestolpt²² werden / onder anderen een man die langh met my gevarren had' / hy quam by my / gaf my de handt / seyde Commandeur heb ick u yets in eenighe dingen misdaen / wilt ghy my dat wel vergheven? Ick antwoorde; Ghy hebt my niet misdaen / en sooder yets is gaern vergeef ick het u / gelijk ick wil dat my oock ghedaen wordt.

Daer op scheyden hy van my / en seyde: In der eeuwigheydt moeten wy malkanderen weer sien / want het omvallen van 't Schip brack onse propoosten.^{22a} Hy verdronck als verhaelt / en ick raeckte nevens vele op de zy van 't Schip. De meeste part die doe noch leefden / stonden voor by de Anckers op de zy van 't Schip / en ick stondt by de groote Rust.^{22b}

Ick kond' het daer niet langh harden / begaf my daerom oock voor op de Anckers. De Zee liep te loef-waert soo gheweldigh over het Schip heen / met sulcken sneejacht en koude dat het na menschen begrijp onmogelijck scheen / om op het Schip / oft in 't leven te konnen blijven; elcke Zee die daer over quam nam eenige menschen wegh / nu 2. dan 3. somtijds 5 a 6. te ghelijck / die datelijck door de Zee verslonden wierden / 't welck een droevigh aensien was / te meer / om dat wy die noch leefden / oock niet beter en verwachten: hoe wel den mensch nimmermeer voor de doot versekert is / soo kan men in sulken ghelegenheydt sijnde / sien hoe ghedwee / hoe nietigh den mench is / en

welck een nauwe vier-schaer²³ sich in de herten openbaert / het bidden dat dickwils (sijnde buyten noot) niet wijder als vande lippen komt / quam hier al een kennigh dieper van daen / wy saghen malkander met bedroefde oogen aen / gaven Godt de sake op.

De twee Deensche Schepen seyden doe verby ons / ontrent anderhalf musquets schoot²⁴ boven ons heen / maer kosten ons niet helpen.

Hier een weynigh geseten hebbende / seyde de Stierman tegen my / daer draeyt het Schip voor de windt²⁵ om / 't welck geheel te verwonderen was / want het draeyde soo kort met de geheele vleet van masten / seylen en ander tuygh / 't welck noch aen 't Schip vast was / dat een Schip met al sijn voor-seylen / in 't seylen niet korter en eerder konde drayen / was een merckelijcke bestieringe Gods / willende noch eenighe by het leven behouden / want sonder dese omdraeyinghe van 't Schip / soud het mogelijck gheen twee uren geduert hebben / oft souden altemael al van

't Schip gespoelt geweest hebben. Hoewel wy in 't geheel gantsch gheen uytkomst en sagen / soo gaf het ons evenwel noch al eenige vertroostinghe / want wy konden voor het overspoelen vande Zee nu wat beter op het Schip blijven / om dat de Zee eenighsins gebroocken wierde / op de kist en ander goet dat onder 't Boevenet²⁶ van daen quam spoelen / als oock op de afghe- houwen masten / rees^{26a} en seylen. Waren doen noch ontrent met ons dertigen op het wrack.

De andere vier Schepen sagen wy wel / maer sy konden ons niet helpen / hadden met haer selven genoegh te doen om het perijckel te overkomen. Sy liepen W.S.W. in Zee / met een Suyden windt / met jacht-snee / waren op de hooghte van 78 graden 40. minuten / ontrent 9. mijlen buyten Landt. Des nachts scheen het weer noch al aen te nemen / waeyden en stormden geweligh. Wy hielden ons aen de touwen vast / hadden soo quaedt alst diende / om ons op 't Schip te houden / want het water vloogh ons geweldigh over het Hooft / en was soo koud / dat het niet te seggen is.

Yder kan wel afmeten wat een Mensch is met een nat lijf in sulken Vorst en jacht-snee / en sonder schuyf of verschut / en sonder eenighe aparentie van te sullen behouden worden. Wy achten die gene geluckigh die de doot gesmaekt hadden / baden de Heere / dat hy ons doch een korte doot wilde geven / seyden tegens malkander : onse andere Maets sijn voor haer strijdt is ghestreden / hoe sullen wy noch aen de doot komen. Als de Zee somtijds ons wat meer als ghemeen over 't Hooft storte / seyden wy: nu komt de Heer / 't sal haast gedaen zijn / hy sal 't een eynde maecken / en meer sulke reden

Den 23.dito 's morgens begon het weer af te nemen / konden doe gheen Schepen sien / wy stonden en sate doe op de sijd van de fortuyningh van 't Companje²⁸ / de zee spoelden ons gestadigh om de beenen / wy trapelden en beweeghden het lijf sooveel wy kondê om ons wat inde warmte te houdê / maer 't scheen onmogelijk / het vroom dat ons de voeten schenen af te vriesen.

Eenighe begaven haer (door dien so langhe duerde / of datde naturelijke warmte in haer uytgingh) tot leggen / maer hadden veele geen uer gelegen / of waren al doot / die schoven wy dan by ons van daen. Ick seyde tegen een dat hy soo stil niet soude wesen / maer dat hy wat heen en weer soude loopen / hy antwoorde: Waer sal ick loopen / wy kunnen de doot doch niet ontgaen / wy moeten hier immer al blijven / ick seyden wederom: Of Godt het noch versagh²⁹ / doe seyde hy: Ja Godt kan wel / maer (of hy segghen wilde) waer zijn de middelen daer door het te weegh kan gebracht worden. 't Was een bedroefde saecke / de Heer ist bekent hoe bang en benauwt dat wy waren / want na uytkomst van gebergh te worden te hopen / scheen een dwaesheyd en een hope sonder hope.

Weynigh tijds dear na / wierde die man daer ick die reden mede hadde / oock van 't Schip afgeworpen: sommighe inde welcke noch eenigh leven was / maer

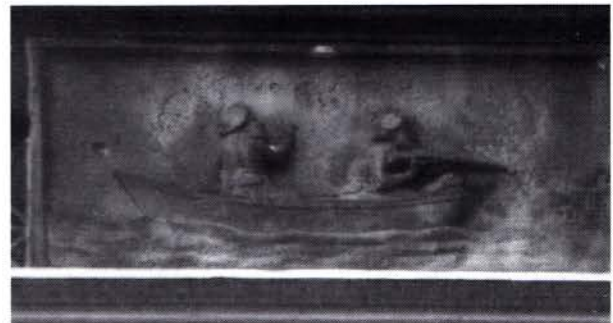
het benul niet hadden haer vast te houden / wierde al me van de Zee van 't Schip afghesmeten / als zy dan in 't water lagen / sagen wy dat sy haer noch verroerden. Ick stont en hadde de groote schoot³⁰ in de handt / en wierde door een Zee-water mede van 't Schip gesmeten. Doe seyden de maets / daer reyst de Commandeur oock heen. Maer het beliefdde de Heer noch niet / hielt my vast / lagh maer met het halve lijf in 't water / had noch soo veel kracht en couragie dat ick (met Godts hulp) weder by onze maets quam / sonder dat sy my hiepen.

Des middaeghs beterden het weer hoe langer hoe meer / de windt noch als vooren / altemet quammer een schos Ys by ons langs drijven.

Na de middagh scheen het Schip noch lager te sincken / gingen daerom heen en sneden een grof touw dat te loef-waert in een Ancker stack met groote moeyten stucken / en stieten dat Ancker neven het boegh-Ancker over boort / sochten het Schip daer door weer wat te doen rijsen / ghelijck het oock eenighsins dede. De Blinde Ra / met de Blind³¹ / hingh noch aen de Boegh-spriet / die sneden wy van boven neer / en haelden hem op de syd van 't Schip / rechten de Blinde Ra over end met noch een ander end van een balck / tot twee masten / konden die bequaem setten / alsoo op verscheyden plaetsen de vullinghen tusschen de Berck-houten³² waren uytgespoelt / maeckten van de Blind twee seylen / stelden die schrap / meenden dat het daer door wat soude schieten na Landt toe / maer en dede gheen vordel.

Twee van de maets seyden teghen my / laet ons een vlot macken / daer me sal 't wat beter kunnen gaen / om landt te krijghen; maer ick seyde tegen haer / wilt ghy dat doen ghy mooght / ick blijf daer ick ben. Wy waren doe wel 12. a 13. mijlen van 't Landt. Sy trocken evenwel met haer twee te werck / om een vlotjen te maken / namen de Besaens roed³³ / en ick meen een stuck van een oude Streng / en noch wat ander houtwerck / 't welck sy met tou-werk meenden 't samen te binden / doch het ontdreef haer tot hear groot geluck / want souden anders wel haest een kort eynd gehad hebben.

Hoe wel het nu wat beter weer was / soo waren wy noch in grooter droefheyd als oyt; want wy hadden noch eten noch drincken / en waren wel ghenegen tot slapen / maer konden noch dorsten ons niet neer leg-

Gevelsteen in pand Veermanskade 2. Twee mannen in een bootje, waarvan er één klaar zit om een harpoen af te schieten.

gen / want vrozen straer doodt; droncken ons eygen water. Eene van de maets quam by my / en bad of hy wat van mijn water mochte hebben om sijn hert te laven. Ick gaf hem wat / en hy dronck het. Een ander quam by my en badt of hy de vochtigheyd die in mijn baert hingh / die bevroosen was / wat mocht afflicken / 't welke ick hem toe-liet. Het herte brack my schier als ick het Volck over sagh / sloegh mijn oogen dickwils ten Hemel / hoopte noch al dat de Heer het versien sou / hoe wel daer gheen hope toe en scheen.

Den 24. dito des morgens / was het heel goedt weer / wy saten en waren geheel macht en moedeloos / waren geheel verworden / vroor dat het knelde / dreven te met verder van Landt af. Dachte niet anders of souden daer soo sittende / met malkander gestorven hebben.

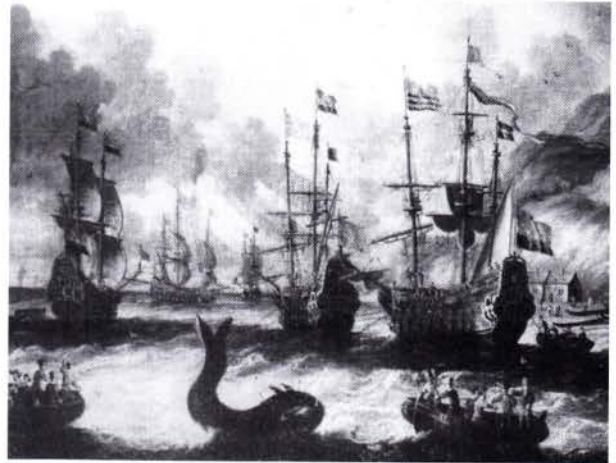
Ontrent den middagh siet onse Stierman op en riep / een seyl / een seyl / was beneden windt van ons / ontrent 2. mijlen / wendende af en aen / om door het Ys te komen willende na Landt toe. Hier scheen onse hope wederom te leven / om eenmael ghebergh't te worden / daer toe (soo het scheen) dat Godt oock de sacke bestierde / want had hy daer door het Ys konnen komen / soo souden sy by ons niet gekomen hebbe / maer sagh daer geen kans.

De Commandeur inde Mars³⁴ wesende / om na openingh te sien / sagh te windt-waert op / en sagh ons drijven / menende dat het een doode Walvis was: riep om de verre-kijcker / die wiert hem gebrocht.

Doe sagh hy straer³⁵ dat het geen Walvis was: riep het is gewis onse Admirael / die twee dagen te vooren by ons verongeluckte. Daer op klommen de maets by hoopen aen de Streng³⁶. Doe sagen sy dat wy twee seyltjes op't wrack hadden opgerecht. Sy setten daterlijck de Marsseyls in 't top / laveerden opwaert³⁷ aen / met alle vlijt na ons toe.

Wy met malkanderen op het wrack sittende / sagen soo ons dochte aen alle teken / dat die van 't Schip ons mosten in 't gesicht hebben / wy trokken te werck / en haelden het eene seyltjen op en neer / op dat sy souden sien datter noch levenighe menschen op het wrack waren / 't welck sy in 't Schip met groote verwonderinge sagen / wy storte doe met ons allen onse gebedt tot God / met sulcke blijtschap en ernst / dat het mijn herte noch doorsnijt als ick daer ae³⁸ gedencke / danckte en loofde hem voor sijn groote genade / 't was of wy met Daniel uyt de Cuyt der Leeuwen / en met de drie Jongelingen uyt den vyerigen³⁹ Oven verlost ware.

Het Schip ons naderende / saghen wy dat het de Oranje Boom van Harlingen was / daer Gale Hamkes Commandeur op waer. Sy by ons komende / setten drie Sloepen uyt / haelden ons met twintigen van 't wrack aen boordt / soo veel waren wy noch in 't leven van 86. man / die wy te vooren sterck hadden geweest / het kon met ons niet langh geduert hebben / want wy hadden ontrent 3. a 44 uren op 't wrack gheseten / in

Schilderij van Pieter van de Velde (ca. 1660) voorstellende Nederlandse walvisvaarders in het Noorden

sulcken bitteren koud' / en hadden niet een droogen draet aen 't lijf / sonder eten of drincken / als ons eygen water als verhaelt / en sonder te konnen slapen. Sy setten ons datelijck met de voeten in warme pekkel / want die waren gheheel doof ghevrosen / en als in de peeckel het leven weer in de beenen begon te wercken / leden wy sulcke viemente pijn / dat het onlijdelijck scheen / daer op brachten sy ons **te Kop**⁴⁰ om wat te rusten.

Onse Hoogbootsman doe hy inde warme pekkel geset worde hadde geen gevoel in sijn benen / want het leven was daer uyt / 't welke droevigh was.

Den 25. dito quamen de anderen drie schepen die mede by onswaren doen wy ons Schip verloren / by ons / waren altemaer op het hooghste verwondert / als sy ons overblijven verstonden / datter noch yemant in 't leven was.

Gale Hamkes dede de andere Commandeurs elck met sijn Barbier aen sijn boordt komen / want hy was niet wel versien van een goedt Barbier. De Barbiers aen boort komende **visiteerden**⁴¹ ons terstont en verbonden onse voete / onse Hoogbootsman, alsoo sijn voeten doodt waren / sneden sy tot ontrent halfweegh de knien / daer begon hy wat levens te voelen / Want deed hem min of meer seer / de Meesters **resolveerden**⁴² om hem 's anderdaegs sijn benen beneden de knien af te setten / doch meenden dat het wel eer met hem veranderen sou / ghelijck het oock dede; want 's anderen daegs / sijnde den 26. dito sachter-middaegs is hy gestorven / sprack niet een woort / storf al snuyvende en snorkende als of hy lagh en sliep / even ghelijck als de maets dioe te voren op 't wrack van groote koude gestorven waren.

Den 27. dito hebben sy onse Hooghbootsman over boort gheset / dicht voor de West-bay, die noch vol Ys lagh / mosten daarom weder Zee kiezen. Ondertuschen beterden het met ons handt over handt / quamen door Godts genaden wederom tot onse vorige gesontheidt / alleen dat een van de maets een stuck van sijn grootetoon verloor.

Den 4. Julij quamen wy in de West-bay, doe brachten de sloepen van Gale Hamkes ons aen onse Tenten / daer wy terstont te werck trocken / en mackten onse drie Sloepen gereet / Die wy het voorgaende Jaer daer ghelaten hadden met al haer toebehooren / daer mede wy naderhandt noch die Visschen vingen.

Den 26. dito quam onse eene Zee-Visscher by ons in de Bay met een goede party speck.

Den 22 Augustus is onse tweede Zee-Visscher oock by ons inde Bay ghekomen / met het Schip vol speck / daer over wy seer verblijdt waren / verdeelden doe ons volck op bey de Schepen / en maecken ghereedtschap om weder te vertrecken.

Den 30. dito sijn wwy vandaer geseylt na 't Vaderlandt.

Den 23. September quamen wy in 't Vlie.

Den 24. dito quamen wy voor Hoorn, de Heere zy gelooft en ghepresen voor sijn ghenade die hy over ons in sulcken ooghen-schijnelijcken perijckel bewezen heeft. De Heere geef dat wy dit voortaan met een heyligh leven danckbaerlijck erkennen / Amen / Eynde.

20. veerd: vaart
21. straer: direct. Het schip bleef alleen met de bakboordzijde (linkerzijde) boven water uitstekend drijven.
- 21a loef-boord: zijde waar de wind op staat
22. bestolpt: als met een stolp overdekt
- 22a propoosten: gesprekken
- 22b groote rust: de rust van de grote mast
23. nauwe vier-schaer: een nauwkeurige of strenge rechtbank. De schipper laat zich hier kennen als een rechtzinnig gereformeed christen.
24. anderhalf musquets schoot: anderhalf maal zo ver als een musket kan schieten
25. voor de windt om: het schip draaide zo, dat het de wind van achter kreeg.
26. boevenet: traliewerk van hout of gevlochten touwen voor een opening in de verschansing tussen het voor- en achterschip, vaak opgevuld met allerlei uitrustingsstukken. De mannen waren nu wat beter beschermd tegen de golven die over het schip sloegen.
- 26a rees: ra's
27. aparentie:duidelijkheid
Als de Zee somtijds ons wat meer als ghemeen over 't Hooft storte / seyden wy: nu komt de Heer / 't sal haast gedaen zijn / hy sal 't een eynde maecken / en meer sulke reden
28. fortuyningh van 't campagne: foruyning: binnenbetimmering van de verschansing op de campagne, campagne: het achterste, hoogste dek
29. versagh: of Hij er nog acht op zou slaan
30. groote schoot:touw/lijn vanhet groot zeil
31. Blinde ra met de blind: Ra onder de boegspriet, het zeil hieraan heet de blinde, meestal alleen gebruikt om te sturen

32. Berck-houten: berghouten, zware planken die buiten de huid van het schip uitsteken, aangebracht ter versterking
33. Besaens roed: De schuine balk aan de Basaanmast waaraan het zeil is bevestigd.
34. Mars: halfroond platvorm in de mast, vaak gebruikt als uitkijkpost
35. straer: direct
36. Streng: eigenlijk touwwerk. Hier: ze klommen in het want om beter te kunnen zien
37. opwaert: naar de wind toe sturen
38. ae : Schrijffout moet zijn aen = aan
39. vyerigen : vurigen
40. te kop: vooronder waar de slaapplaatsen van de bemanning gelegen is.
41. visiteerden: onderzochten
42. resolveerden: besloten

LEZERS SCHRIJVEN

Deze rubriek staat open voor alle lezers van het kwartaalblad die op- of aanmerkingen hebben op eerder geplaatste artikelen of in het algemeen vragen willen stellen of hun kritiek willen leveren. De bijdragen worden geplaatst buiten verantwoordelijkheid van de redactie of van het bestuur. Er kan alleen schriftelijk gereageerd worden.

Geachte redactie,

In het kwartaalblad van 15 juni 1999 las ik een stukje over het Moment van de 20ste eeuw: het behoud van de Grote Kerk

Het is goed dat zo'n gebouw bewaard blijft, maar ik vraag mij af of het gebruik ervan niet anders had gekund.

Zo'n drie jaar geleden was ik door omstandigheden een paar weken in Hoorn, zodat ik veel bekende plaatsen kon opzoeken. Ik stond voor de Grote Kerk en nieuwsgierig geworden door de reclame ging ik naar binnen. Wat een afgang! Binnen twee minuten was ik weer buiten.

Ik herinnerde mij weer de kerstviering van de zondagschool. Een enorme kerstboom in het midden met een katoenen draad die de kaarsjes verbond. Elk jaar was het weer spannend als die draad werd aangestoken. Na afloop kreeg elk kind een boek en een sinaasappel. Ik weet dat de tijden veranderen, maar zou zo'n ruimte niet beter gebruikt kunnen worden voor tentoonstellingen of als klein museum?

Met vriendelijke groet,

A.Koreman-Kaptyn
Veenendaal

Driekwart eeuw Westfries Genootschap

Eigen identiteit van regio blijft van belang

Volkert J. Nobel

Oud Hoorn schenkt in dit nummer extra aandacht aan wat er 75 jaar geleden in West-Friesland onstond en waaraan ook in Hoorn van harte is meegewerkt. Het gaat om het Westfries Genootschap, driekwart eeuw geleden opgericht; kort na het ontstaan van ons Oud Hoorn. Het ging om één zaak: Het behoud van de Westfries identiteit. Men maakte zich daar toen al ongerust over. In hotel De Roskam in onze stad werd in de eerste vergadering (6 aug. 1924) de commissie gevormd om de oprichting van het Genootschap voor te bereiden. In de commissie zat Johan C. Kerkmeijer de toenmalige voorzitter van Oud Hoorn. In september werd het Genootschap definitief opgericht. Het prachtige Timmermansgildehuis, weggescho- len aan het Dal in Hoorn, is sinds 1972 eigendom en kantoor van het Genootschap. Oud voorzitter Volkert J. Nobel blikt terug op die 75 jaar.

Het vroege voorjaar van 1924. De koeien staan nog op stal. Het winterseizoen is nog niet afgesloten. het Departement Hauwert van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen heeft bijvoorbeeld nog één bijeenkomst op het programma staan. Jacob de Jong, de gemeentesecretaris van Hoogkarspel confronteert zijn gehoor met een waarschuwend woord: 'Men laat West-Friesland veranderen zonder er een hand naar uit te steken!' Jacob de Jong windt er geen doekjes om. 'De klederdracht wordt zeldzamer. Men danst de boerenschots niet meer. De tilbury en de glazen wagen maken in toenemende mate plaats voor auto en fiets. De peerdepadjes worden opgeruimd. Maar wat erger is: de taal van het land begint te veranderen.

Onder het gehoor van Jacob de Jong bevonden zich ondermeer zijn collega Henk Galis, de secretaris van Nibbixwoud en meester Klaas Ruyterman, het hoofd van de openbare lagere school van Hauwert. Beide mannen waren het gauw met elkaar eens: 'Er moet wat beuren om te proberen het tij te keren'.

Zij stelden zich in verbinding met dokter Gerard Cornelis van Balen Blanken, de inmiddels in West-Friesland al legendarische huisarts in Spanbroek.

"Er moet actie worden ondernomen," stelde dokter Van Balen Blanken. Reeds op woensdag 6 augustus kwam, op uitnodiging van het bestuur van het Departement Hauwert van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen, een aantal 'verontrusten' over het behoud van de Westfries identiteit in hotel 'De Roskam' aan de Noorder Veemarkt in Hoorn bijeen.

Er werd een commissie gevormd die een concreet plan moest opstellen. Naast de drie reeds genoemde namen in die commissie voorts zitting Johan C. Kerkmeijer uit Hoorn, Piet Schuurman uit Graft, Douwe Brouwer uit Enkhuizen en Volkert Kay uit Hauwert. Het (eerste) bestuur van de opgerichte vereniging die ter plekke Historisch Genootschap 'Oud Westfriesland' werd gedoopt. Van Balen Blanken trad op als voorzitter, Ruijterman als secretaris/penning-

Portret van de heer G.C. van Balen Blanken omstreeks 1930

meester. Reeds op zaterdag 27 september – met name Blanken was een man van tempo – kon in 'De Roskam' de eerste algemene vergadering van het Genootschap worden gehouden, waarin de contributie werd vastgesteld op een rijksdaalder per jaar. Als geboortedag werd 6 augustus 1924 evenwel in de boeken genoteerd.

Behouden en bewaren

Het historisch genootschap 'Oud West-Friesland' schoot onder de inspirerende leiding van Van Balen Blanken wortel. Er werden allerlei activiteiten ontwikkeld, waarbij het accent vooral werd gelegd op het 'behouden en bewaren' van het streekeigene van het

Deze foto werd gemaakt bij de oprichtingsvergadering van het Historisch Genootschap Oud West-Friesland op 6 augustus 1924 voor Hotel-Café-restaurant De Roskam te Hoorn. Zittend derde van rechts met wandelstok de heer J.C. Kerkmeijer, ook oprichter van de vereniging Oud Hoorn. (WFG)

binnen de Omringdijk gelegen deel van Noord-Holland, dat wij kennen als West-Friesland.

Eén zo'n activiteit was in 1926 het instellen van een 'Commissie tot bevordering van het landelijk schoon'. Het eerste verslag dat deze commissie uitbracht op de in 1927 in Medemblik gehouden algemene jaarvergadering, die toen al Westfriezendag heette werd aandacht gevraagd voor de boerderij 'De Barmhartige Samaritaan' in Westerblokker, het oude raadhuisje van Spanbroek, de Nederlands Hervormde kerk in Schellinkhout, de Nederlands Hervormde kerk in Oosterblokker en de Nederlands Hervormde kerk in Wognum. Ruim zeventig jaar laten kunnen wij vaststellen dat de vijf genoemde monumentale objecten al of niet met behoud van de oorspronkelijke functie nog steeds deel uitmaken van het Westfriesse culturele erfgoed. De regio West-Friesland. In de lufte van de 126 kilometer lange Omringdijk, maar wel deel uitmakend van Noord-Holland. Crisis en oorlog kwamen, herstel en wederopbouw volgden.

'De tijdgeest keer je niet'. Van Balen Blanken en zijn medestrijders, verenigd onder de vaan van 'Oud West-Friesland' realiseerden zich dat strijden tegen wind-

molens een zinloze bezigheid is: 'maar laat het Westfriesse streekeigene niet weerloos verdwijnen'. De Commissie voor Landelijk Schoon bleef als actiegroep actief. Vooral op het terrein van landschapsbehoud en monumentenzorg.

De grote ommekeer

Het bestuur schreef enkele keren een wedstrijd uit, waarbij auteurs werden uitgenodigd de pen ter hand te nemen voor het schrijven van een éénacter, een stuk proza en/of een stuk poëzie. De Commissie voor Landelijk Schoon bleef zich inspannen voor monumentale panden, die dringend een restauratiebeurt nodig hadden en ervoer dat geld in de jaren van de Grote Crisis een bar schaars artikel was. Er werd elk jaar een jaarboek de inmiddels befaamde bundel – geproduceerd en het onbetwiste hoogtepunt in elk verenigingsjaar was de algemene vergadering: de Westfriezendag. De dag van het elkaar ontmoeten in een ontspannen, gezellige sfeer. Het ledental had moeite met het overschrijden van de 500-grens, hoewel de contributie pas in 1955 werd verdubbeld en op een tientje per jaar werd gebracht. En dan kreeg men de bundel cadeau!

De grote ommekeer kwam eind jaren vijftig. De intrede van de trekker en de melkmachine leidde het schaalvergrotingsproces in in de agrarische sector van het bedrijfsleven. Een proces, dat ook in andere sec toren van het bedrijfseconomisch en vervolgens het maatschappelijk leven binnen de Omringdijk zijn sporen trok. Tot dan hechte dorpsgemeenschappen vielen uiteen. West-Friesland werd overloopt gebied.

Het bestuur spande zich in om te proberen zo veel mogelijk van het streekeigene te behouden en te bewaren, daarin gesteund door de Commissie voor Landelijk Schoon en een inmiddels gevormde Archeologische Werkgroep probeerde via grafheuvelonderzoek in ondermeer Zwaagdijk en Oostwoud de geschiedenis van de regio 'achterwaarts' te verlengen.

Steeds meer Westfriezen gaven er blijk van dat naar hun mening 'Oud Westfriesland' nuttig bezig was voor hun thuisland. In 1962 overschreed het ledental de 1000 en in 1972 kon het 2000e lid worden verwelkomd.

Nieuwe koers

De tijdgeest keer je niet. Motorisering. Mechanisering. Automatisering. Computerisering. Kortom: de Vooruitgang maakte óók een einde aan de kleinschaligheid, die mede het streekeigene van West-Friesland had gevormd.

Eind jaren tachtig achtte het toenmalige bestuur de tijd rijp om de doelstellingen van het genootschap aan de orde te stellen: aan te passen aan de zich alom wijzigende omstandigheden.

Het beleid, tot dan gericht op een min of meer passief op de winkel passen van het Westfriesse culturele erfgoed, bleek immers in de praktijk onvoldoende om nog voldoende invloed te kunnen uitoefenen op de gevolgen van het beleid dat dit culturele erfgoed raakte.

Er werd een beleidsnotitie opgesteld. Uitgangspunt daarvan was het verleggen van het accent van 'behouden en bewaren' naar 'beheren en ontwikkelen'. De statuten werden aan deze nieuwe doelstelling aangepast en op de Westfriesdag 1993 kon deze omvangrijke operatie met het fiat van de inmiddels ruim 3000 leden worden afgerond.

Thuisbasis

Het zou tot 25 maart 1972 duren alvorens het genootschap een thuisbasis kreeg. De gemeente Hoorn zocht een bestemming voor het gerestaureerde Timmer-

Op 27 augustus 1992 werd op het Dal in Hoorn het bord met de tekst: Historisch Genootschap Oud West-Friesland boven de steegdeur aangebracht. De steeg die toegang geeft tot het Timmermansgildehuis

mansgildehuis: het onderkomen van het voormalige timmermansgilde Sint Jozef. Een monumentaal pandje, dat – hartje stad – verscholen ligt achter de woning Dal 3. Het genootschap werd de huurder. Eind 1988 kon het pand in eigendom worden verworven.

Het kantoor – compleet met computers en faxapparatuur is er in gevestigd en er kan in worden vergaderd. ook door de diverse commissies en stichtingen, die onder de vaan van het genootschap actief zijn op het er zijn: de reeds genoemde Commissie voor Landelijk Schoon, de Commissie Kap en Dek (actief en van kennis met betrekking tot hoofdtooi en costuum), de Commissie voor excursies in binnen- en buitenland en de Commissie Geschiedschrijving (bezig met het inventariseren – en zo mogelijk ook opvullen – van de nog aanwezige gaten in de Westfriesse historie).

Aan stichtingen kunnen worden genoemd: de Stichting Westfriesse Families (werkterrein genealogie), de Stichting Westfriesse Molens, de Stichting Projector (beheren en inventariseren van beeldmateriaal), de Stichting ter bevordering van het creatief gebruik van het Westfriesse dialect (o.m. actief met schrijversgroepen) en de Stichting Vrienden van het Westfries Museum. De Archeologische Werkgroep is inmiddels opgeheven.

De Redactiecommissie heeft al een serie van 66 jaarboeken op haar naam staan, waarin veel Westfriesse historie voor een geïnteresseerd publiek toegankelijk is gemaakt en in de Stolphoevereeks heeft zij tot op heden 18 deeltjes uitgebracht.

Het genootschap heeft drie films in eigendom: 'Leven en werken van de Westfriesse boer' gemaakt door de in zijn jaren befaamde cabaretier Daan Pool, een film, waarin het leven van deze cabaretier centraal staat en

de 'Grootslag'film, die een beeld geeft van het werken in deze polder vóór de verkaveling.

Prijzen

In 1979 werd het genootschap bedacht met een legaat van tien mille. Het bestuur besloot toen tot het instellen van het G.C. van Balen Blankenfonds, dat door legaten zou worden gevoed. Van de rente van dit fonds zou dan jaarlijks – op de najaarsstreekmiddag – de Westfrieslandprijs kunnen worden uitgereikt aan een persoon c.q. vereniging/instelling die zich voor het behoud van het streekeigene verdienstelijk heeft gemaakt.

In 1980 kreeg het bestuur het beheer opgedragen van het 'Aurorafonds', in 1964 ingesteld t.g.v. het gouden jubileum van de inmiddels verdwenen coöperatieve zuivelfabriek 'Aurora' in Opmeer. Tenminste één keer in de drie jaar mag de voorzitter ook de 'Auroraprijs' uitreiken. De namen van ereleden en leden van verdienste zijn vastgelegd in het Gulden Boek, dat door het bestuur in de jaren zeventig is aangeschaft.

In honderden woningen – tot ver buiten West-Friesland hangt de (geborduurde) merklap, met daarop voorstellingen, die aan West-Friesland herinneren. Ter gelegenheid van het zestigjarig jubileum werd een nieuw ontwerp uitgebracht, maar de vraag naar het (uitverkochte) oude ontwerp blijft!

Herkenningspunt

Vijfenzeventig jaar Westfries Genootschap. Op naar de honderd. Eén ding staat vast. Over 25 jaar zal West-Friesland er wederom iets anders uitzien dan op dit moment. De tijdgeest keert men niet. De veranderingen gaan door. Aan het Genootschap mede de taak er zorg voor te dragen dat de regio voor de Westfriezen als streek een herkenningspunt blijft: dat het streekeigene niet wordt weg gemoderniseerd, dat de Westfriezen zich in het door de Omringdijk omsloten deel van Noord-Holland thuis blijven voelen.

Het Genootschap weet zich bij het realiseren van deze opdracht gesteund door zeer velen. Niet alleen door de ruim 3000 leden, maar ook door de honderden leden van 27 oudheidkundige c.q. historische verenigingen die in West-Friesland op lokaal niveau actief zijn. Met de vereniging Oud Hoorn (opgericht op 13 juli 1917) als nestor en de Stichting De Cromme Leek in Wognum (opgericht in 1997) als jongste loot aan de historische 'Westfriesse' boom.¹⁾

Voorgeslacht

"De aandacht voor het verleden heeft er voor gezorgd dat West-Friesland geen grijze massa 'ergens' in Europa is geworden, omdat het er in is geslaagd althans ten dele - een eigen identiteit te behouden." Deze woorden sprak provinciecommissaris Jos van Kemenade op 6 augustus in een mudvolle zaal van schouwburg Het Park, waar het bestuur van het Westfries Genootschap aandacht schonk aan de 75e

verjaardag. 'De wereld wordt steeds groter. Daarbij neemt de behoefte bij de mensen toe aan het hebben van een herkenningspunt. Als streek is West-Friesland zo'n herkenningspunt: gevoed door de historie. De regionale identiteit weegt nu zwaarder dan ooit. Want wie zijn geschiedenis niet kent, kan de toekomst niet veranderen,' aldus Van Kemenade.

Dokter Gerard Cornelis van Balen Blanken zei op 6 augustus 1924 hetzelfde, maar in iets andere bewoordingen: 'Die zijn voorgeslacht niet eert, is zijn eigen naam niet weerd'. Het werd de lijfspreuk van het Westfries Genootschap.

Laten wij, allen die van West-Friesland als woon- en leefomgeving houden, deze lijfspreuk in ere houden en waar nodig de mouwen opstropen voor het behoud van de eigen identiteit: ONS Westfriesse culturele erfgoed.

* De auteur was van september 1974 tot september 1994 voorzitter van het Westfries Genootschap.

1) Zie het artikel 'Lokaal-historisch onderzoek in de picture', door dr. A.J. Kölker in het 66e jaarboek (1999) van het Genootschap: blz. 97-103.

Het Timmermansgildehuis te Hoorn mei 1992, na de restauratie.

Foto: Westfries Genootschap

KENT U HOORN OOK ZO?

Femke Uiterwijk

De eerste foto laat de gemetselde rand zien boven de ingang van het schoolgebouw, Onder de Boompjes 18/19. Het bestuur van de R.K.Schoolvereniging St. Aloysius koopt in 1918 het herenhuis Onder de Boompjes 18 van de familie Hetterschij en in oktober 1918 wordt in dat pand gestart met de R.K. ULO St. Aloysius. In 1935 worden de nummers 18 en 19 gesloopt en komt er op die plaats het huidige schoolgebouw te staan. Een gebouw met acht lokalen met Art Deco-kenmerken wat o.a. de indeling van de ramen en het mestelwerk betreft. Meer dan vijftig jaar heeft het gebouw dienst gedaan als R.K. ULO/MULO-school. Velen in Hoorn hebben daar nog herinneringen aan.

De tweede opgave, de gevelsteen, was wat moeilijker te vinden.

Tussen Turfhaven 13 en 15 is een brede steeg, die uitkomt bij een gebouwtje waarin boven de deur de 'Rehoboth' steen te bewonderen valt. Het pand werd in het verleden als evangelisatieruimte gebruikt door de Gereformeerde Kerk die dienst hield in de Kapel aan de Achterstraat. De koster van deze kerk woonde voor het gebouwtje 'Rehoboth' aan de Oude Turfhaven 13.

'Rehoboth' is een Hebreeuws woord en betekent: De Heere heeft ons ruimte gemaakt.) In het boek "De banken zijn hard" valt vanaf bladzij 134 te lezen, welke moeilijkheden zich binnen de kerk afspeelden tussen de evangelisatiepredikant en de 'gewone' predikant en de kerkeraad. In de twintiger jaren was de heer Hoekstra daar evangelist. Behalve godsdienstlessen, werden er ook zangen en nailessen gegeven aan meisjes.

Foto drie laat het bovenraam zien van het pand op de hoek van de Rode Steen en de Grote Havensteeg. In 'Hart van Hoorn' schrijft Joh. M.Ridderikhoff: "De Havensteeg was in de eerste jaren van deze eeuw een straat van beteke-

nis, dankzij vooral de winkels van Herman en Felix (beter bekend als Falkie) Polak. Links in de steeg hadden zij een grote manufacturenzaak, daartegenover een zaak in herenconfectie en op de hoek Rode Steen een woningtextiel en meubelmagazijn. Het heette in de wijde omtrek dat men Hoorn niet had gezien als men niet bij Falkie Polak was geweest: die naam was in heel West-Friesland een begrip." In 1902 laten de twee broers een nieuwe winkelpui aan de Rode Steen en in de Havensteeg maken in de nieuwe Jugendstijl door de dan wel meer in Hoorn werkzame architect J. van Reijendam. Kenmerk: ijzeren pui-balk met goudgekleurde rozetjes. Ik dacht: het raampje van foto vier vindt niemand, maar alle inzenders hebben de goede plek gevonden. Het bevindt zich hoog in de muur van de ingang naar het Kazerneplein aan de Veemarkt. Er valt verder niet veel te melden over dit venster.

De inzenders zijn: Arnold de Wolff, J. Baart, H. Duin, D. Tober, Ciel en Gerard Lampe, G.V.M. Lampe, M.G. Hemmer, mevr. M.C. Mes, mevr. A. de Waard-Opmeer en de fam. Semler.

De winnaar is geworden: mevr. De Waard-Opmeer.

Niemand heeft mij enige informatie verschaft over de geschilderde

deur van Christiaan Heydenrijk.

De kunstenaar vertelde mij dat het de achterdeur van het St. Jans Gasthuis is.

De deur is te bezichtigen door in de Lange kerkstraat het Glop in te lopen en vervolgens linksaf tegen de achterpui van het St. Jans Gasthuis aan te kijken.

De nieuwe opgaven zijn de volgende:

foto 1

Een woonhuis in het havengebied, dat met een ander pand een geheel vormt.

foto 2

Een jaartal zomaar bovenop een hardstenen decoratie aan een winkelpand ergens in het 'Hoornse rondje'.

foto 3

Versiering boven een voormalige winkel deur in het hartje van de stad.

foto 4

Een bijzonder bovenlicht met zo'n fiets. Wie zijn dit vervoermiddel zo toegedaan dat zij er zelfs één boven hun voordeur willen hebben?

foto 5

Dit bovenlicht heeft ooit iemand laten maken die wel heel veel van Hoorn hield. De naam van deze middenstander doet trouwens aan een heel ander beroep denken.

Foto 4

Foto 1

Foto 2

Foto 3

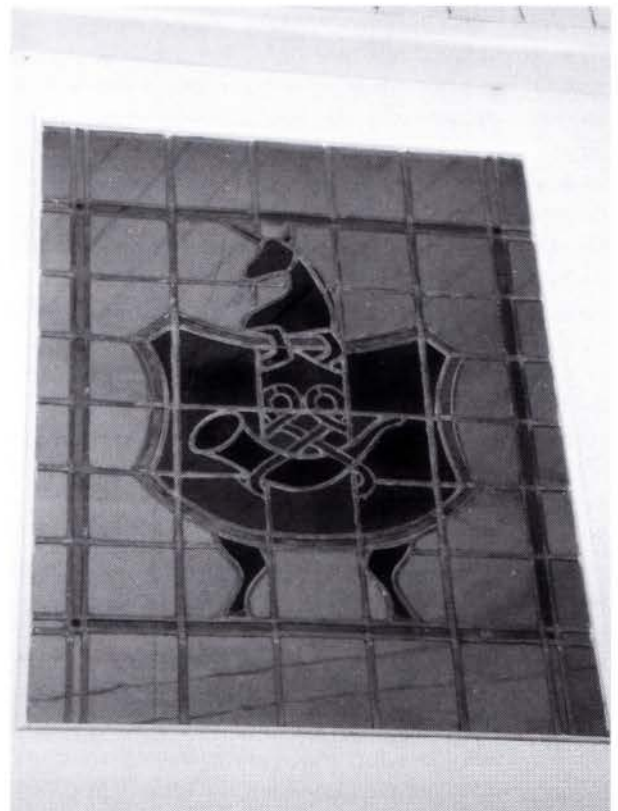

Foto 5

De opgravingen aan het Jeudje

Verdrag legt het belang van bodemonderzoek vast

Ton van Weel

Sinds het begin van de maand juni is stadsarcheologe Tosca van der Walle met de leden van haar archeologische werkgroep bijna dagelijks bezig de historie van het plangebied het Jeudje, nu nog parkeerterrein, voor zover die zich onder de grond bevindt, te reconstrueren. De ondergrond van het gebied vertoont een sterk verstoord karakter hetgeen het trekken van conclusies hachelijk maakt. In feite zegt Tosca: "De ondergrond is een zootje zoals ik die nog nooit ben tegengekomen".

De redactie van het kwartaalblad heeft met mevrouw Van der Walle afgesproken dat zij in het blad van december zelf een volledig overzicht, weliswaar voorlopig, van de opgravingsresultaten zal presenteren.

Dit artikel heeft derhalve niet meer dan het karakter van een voorzichtige tussenbalans. Het geeft, samen met de foto's, een eerste indruk van de resultaten. Die resultaten zijn op zich de moeite van een nadere beschouwing waard al moet gezegd dat tot op nu toe geen enkele aanwijzing is gevonden voor het feit dat de naam Jeudje verband houdt met vroegere bewoning door joden.

Het verdrag van Valetta

Bij het bouwen van woningen, een parkeergarage of het leggen van kabels en leidingen is archeologisch onderzoek tot op dit moment niet verplicht. Dat gaat veranderen. Ons land heeft in 1992 het z.g. Verdrag van Valetta ondertekend, ook wel het Verdrag van Malta genoemd. Het Nederlandse parlement heeft dat verdrag in 1998 geratificeerd. Het verdrag bepaalt onder andere dat het bodemarchief moet worden onderzocht alvorens de bulldozers hun werk verrichten. Waarschijnlijk zal met ingang van het jaar 2001 de uitvoering van het verdrag bij wet geregeld worden. Wat de consequenties voor de gemeente zijn, is nog onbekend.

Vaak wordt de archeologie nog te laat of voor een te korte periode betrokken in de bouwplannen. In het geval van het Jeudje kreeg de werkgroep gedurende de maanden juni en juli de tijd om opgravingen te doen: een redelijke periode maar waarschijnlijk toch wel weer te kort. Het Verdrag van Valetta wil het archeologisch erfgoed beschermen. Eén van de belangrijkste uitgangspunten is het behoud van archeologische waarden in hun context (dus in de bodem van de vindplaats), nadat ze zijn ontdekt. Zo heeft een aantal personen (architect, een raadslid en de archeologe) en de Vereniging Oud Hoorn, gepleit voor het behoud van de funderingsresten van de Sint Geertentoren.

Verder beoogt het verdrag te streven naar afstemming tussen de behoeften van de archeologie en de ruimtelijke ordening door erop toe te zien dat archeologen worden betrokken bij het planningsbeleid (bestemmingsplan Bangert/Oosterpolder !!). Volgens de staatssecretaris moet er een z.g. 'archeologische zorgplicht' voor overheden komen. Dat houdt in dat rijk, provincie en gemeente in plannen die consequenties hebben

voor het bodemarchief (bijv. bestemmingsplannen) moeten aangeven op welke wijze er met het archeologische belang rekening is gehouden. Ook wil hij een 'informatieplicht' ter waarborging dat gegevens betrouwbaar, actueel en zo compleet mogelijk zijn. Hij moet zich nog bezinnen op het eigendomsrecht van de vondsten.

De resten van de 16e eeuwse wal en de Sint Geertentoren

Het archeologisch onderzoek op het Jeudje richt zich op twee zaken, aldus Tosca van der Walle: de overblijfselen van de verdedigingswal die hier in de 16e

Tegenover hoek jeudje, Achter de Vest, Pakhuisstraat. Het fundament van de St. Geertentoren wordt langzaam blootgelegd

eeuw langs de Vollerswaal was gelegen én de aard van de vroegere bewoning in dit deel van de stad. Daartoe zijn verschillende z.g. werkputten opengelegd die ieder op zich minutieus worden onderzocht.

De Hoornse bevolking toont, mede gelet op de centrale ligging en het openbare karakter van het terrein, dagelijks belangstelling voor de opgravingen.

In 1508 besloot het stadsbestuur om de oude stadswal van 1426 te vervangen. De permanente dreiging door de hertog van Gelre met zijn manschappen vormde de directe aanleiding. De nieuwe wal liep van het eind van het Grote Oost/Gerritsland langs het Jeudje, Achter de Vest, de Noorderstraat, de Baanstraat tot aan de Veemarkt. Hier sloot hij aan op de oude omwalling. In 1510 reeds werd het gedeelte langs de Baanstraat om verdedigings-technische redenen opgegeven. De nieuwe wal werd vervolgens doorgetrokken via de Noorderstraat en de Noorder Veemarkt tot aan het Kleine Noord. Door de aanleg van de nieuwe wal kwamen het klooster van de Kruisbroeders aan het Dal en de uithoven van verscheidene andere kloosters binnen de stad te liggen.

Velius vermeldt dat vanwege de grote aanvalsdreiging van de Geldersen, grote haast werd gemaakt met de bouw van de wal: in één jaar tijd was deze gereed en het resultaat was er naar. Zonder enige versterking werd het wallichaam op de ondergrond aangebracht. Een aantal stenen verdedigingstorens moest de vijand op afstand houden. Pas in 1516 voorzag de stedelijke overheid de aarden wal van een muur. Weer zestig jaar later, in 1576, breidde men de stad in oostelijke richting flink uit. Er werd een nieuwe verdedigingswal gebouwd geheel naar de nieuwste krijgskundige inzichten. Ter hoogte van de Pakhuisstraat sloot deze wal aan op de vorige. Hierdoor had het gedeelte tussen het Grote Oost/Gerritsland langs het Jeudje tot aan Achter de Vest zijn functie verloren zodat het kon worden gesloopt. Alleen de torens bleven nog enige jaren staan. Het onderzoek heeft een deel van de basis van de wal van 1508 met de daarin gelegen St. Geertentoren, genoemd naar het gelijknamige klooster dat op enige afstand erachter was gelegen, blootgelegd. Het wallichaam bestond uit klei. De ruim één meter dikke muren van de halfronde stenen toren reikten tot 4,5 meter onder het huidige straatniveau en waren gefundeerd op een laagje schelpgruis. Net als bij de Mariatoren stak een groot deel van de toren buiten de wal het water in. Voor de aanwezigheid van een kelder zoals bij de Mariatoren is geen aanwijzing gevonden. Daarentegen komen de afmetingen en de vorm van beide toren goed met elkaar overeen.

Het is voor ons nageslacht te wensen dat dit karakteristiek onderdeel van Hoorns culturele erfgoed zichtbaar bewaard kan blijven en, als het even kan, op of nabij de oorspronkelijke plaats.

Omdat op basis van oude kaarten de indruk bestond dat de verdedigingstorens op gelijke afstand van elkaar waren gebouwd, werden de resten van de St. Agnietentoren halverwege het Jeudje op ongeveer 90 meter afstand van de St. Geertentoren vermoed. Het Sint Agnieten-klooster bevond zich achter de Grote Kerk. De werkgroep stelde vast dat dit een juiste veronderstelling was. De toren was tot op de onderste halve meter van zijn fundering afgebroken en kon slechts gedeeltelijk worden blootgelegd vanwege de grote wateroverlast.

De afmetingen en de diepte van de funderingsmuren kwamen overeen met die van de St. Geertentoren.

De bewoningsresten op het Jeudje

In de middeleeuwen was de Vollerswaal een groot water dat in open verbinding stond met de Zuiderzee. De naam 'waal' wijst op het ontstaan door een inbraak van de zee (elders: wiel, weel). Waarschijnlijk, zegt Van der Walle, is het Jeudje van oorsprong een (schier)eilandje in de Vollerswaal waarlangs in 1508 de nieuwe wal werd aangelegd. Volgens Velius werd het Jeudje in 1566 verhoogd en vergroot met stadsvuil dat vrij kwam bij het uitbaggeren van de Oude Turfhaven, de huidige Gedempte Appelhaven. Bestudering van het bodemprofiel geeft in ieder geval de indruk dat het terrein is opgehoogd met materiaal dat van elders afkomstig is.

Tegenover de St. Agnietentoren werden de funderingsresten van een groot dubbel woonhuis uitgegraven. De datering van het huis ligt vermoedelijk rond 1600. Van het gebouw was de funderingsmuur van de voorgevel nog intact. Het huis had een afmeting van ongeveer 11 meter lang en 7,5 meter breed. Vlak achter het huis bevonden zich twee kleine waterputten voor het drinkwater. Zij bestonden uit een stenen opbouw met daaronder een houten ton zonder bodem. In de 18e eeuw was tussen de twee waterputjes een grote stenen waterkelder aangelegd. Achter op het erf, dat doorliep tot aan de Turfhaven, bevonden zich de lichte funderingspalen van een gebouwtje, vermoedelijk een opslagruimte of schuur. Helaas konden geen vondsten worden verzameld die aan de bewoners van het huis waren toe te schrijven, aangezien het woonniveau door latere bebouwing geheel was verstoord. Ook in de waterputten werd slechts bouwpuin aangetroffen.

De grote groep belangstellenden die op dinsdag 29 juni 1999 aan de rand van werkput IV en V kennis namen van Tosca's eerste bevindingen, was desondanks onder de indruk van de voorlopige opgravingsresultaten.

Voor het schrijven van dit artikel is dankbaar gebruik gemaakt van het tijdschrift *Stadswerk* nr. 6-99 (blz. 33 en 34) en van de mondelinge en schriftelijke explicatie van stadsarcheoloog Tosca van der Walle.

Geen nieuwe foto's, slechts één brief en één mondelinge reactie. Begin augustus, toen we dit nieuwe nummer maakten, lokte het strand meer dan de schrijftafel. Gelukkig, dat we nog uit oude voorraad konden putten. Ik neem aan, dat in december de hoeveelheid foto's en brieven weer op het oude peil is.

Schilders

Voordat ik op ontvangen brieven en foto's inga, moet ik nog iets rechtzetten. De foto van de biljartvereniging Horna in het vorige nummer (blz. 80), kwam niet van de heer Entius maar van de heer Jan Vet, oud penningmeester van Horna. De heer Entius was slechts de overbrenger. De heer Vet deelde mij ook nog mee, dat er niemand op het lijstje namen ontbreekt, maar dat "schipper P. de Flart" gelezen moet worden als Schipper en P. de Flart. Mijn excuses voor deze fouten.

De enige brief die ik ontving, geeft een massa bijzonderheden van de foto met het personeel van het schildersbedrijf Langereis, die een beetje weggedrukt werd door het grote stuk over de Hoorns H.B.S. De informatie kwam van Ed Wagemaker van de Italiaanse Zeedijk. Hij was de spreekbuis van zijn drieëntachtigjarige moeder, die een hoop wist te vertellen over de mensen op deze foto en het schildersbedrijf van Langereis. Het verhaal begint na de oorlog met een Langereis sr., die in 1950 overleed. Deze had een zoon, een tekenaar, die niet in het bedrijf werkte. Door contacten van deze zoon met Egbertus Wagemaker, de vader van de brieveschrijver, werd de zaak overgenomen door Jan Sachs, een schilder uit Blokker en de genoemde Bertus Wagemaker.

De oude Wagemaker bezat vanaf 1936 een schildersbedrijf onder eigen naam op het adres Gravenstraat 21. Later verscheen op dat adres het schoonmaakbedrijf Buscho (de naam is afgeleid van ene Buis). In

1946 verhuisde het bedrijf van Wagemaker mitsgaders de familie naar een nieuw pand, Gravestraat 14. Daar werd ook de brieveschrijver geboren. Na een aantal ontwikkelingen, die ik achterwege laat, omdat omdat ze te veel in de persoonlijke sfeer liggen, werd de firma alleen door vader Wagemaker onder de naam Langereis voortgezet op Gravestaat 14. Aan het eind van de jaren vijftig hield de firma Langereis op te bestaan. Wagemaker sr. liep tegen de zestig en hield het voor gezien. Volgens jr. was zijn vader een oude

Afb. 2. Vier heren in een wagentje

degelijke vakman, die juist door die degelijkheid de concurrentie met snelle schilders "die uurloon en geleverde prestaties beter met elkaar in evenwicht brachten", niet kon volhouden.

Nu de namen. Eerst de achterste rij staand v.l.n.r.: 1. Jan Sachs, medefirmant. 2. Verhagen, autospuiter, woonde in de Paardesteeg, overleden aan longkanker.

3. Egbertus Wagemaker, overleden. Als ik het verhaal goed heb begrepen, was deze op het moment dat de foto werd gemaakt ook medefirmant. Na opheffing van de firma Langereis verhuisde de familie Wagemaker naar Vischmarkt 4. Wagemaker sr. was gehuwd met Corrie Eken, opgegroeid in de slagerij op Vischmarkt 1. 4. Piet Sachs, broer van Jan, aan een hartaanval in de werkplaats overleden. 5. Groes, zou nog steeds op de Westerdijk wonen. 6. Piet Hobbeling. Hij kwam uit Betondorp, een bekende wijk van Amsterdam. 7. Van Wees. Hij woonde als

Afb. 1. Club B.T.D.G. en loterijclub Keizerskroon

kostganger in de Posthoorn aan het Breed en verhuisde later naar de Westersingel. 8. De enige onbekende. 9. Peerdeman. Hij woonde op het Achterom.

Zittend: 10. Vader. Hij woonde op de Drieboomlaan. 11. Frans Groes, zoon van 5. 12. Dries Selie. Maar dat wisten we al. 13. De zoon op Jan Sachs. Volgens de moeder van de informant zou hij een schildersbedrijf in de Streek hebben¹.

Niet duidelijk werd mij wie de zoon is op het bord op de foto "Fa. Langereis & Zn." Maar toch mijn hartelijk dank voor deze uitgebreide informatie.

Genoeglijke voetballers en heren in wagentje

Onder de foto's met voetbalclubs die de heer Bijhouwer uit de Juniusstraat mij toestuurde, is er een met twee elftallen die tegen elkaar zijn uitgekomen. (afb. 1). Het zijn de club B.T.O.G. (Buurtvereniging Tot Ons Genoegen) en de Loterijclub van café-restaurant De Keizerskroon. Een deel van de spelers van de buurtvereniging is te herkennen aan de witte mutsen. Die van de loterijclub dragen het getal dertien op hun shirts. Waarom ze dat ongeluksgetal zo nadrukkelijk tonen, is me niet duidelijk. Misschien waren het pessimisten. De mensen die geen onderscheidingsteken dragen horen bij B.T.O.G. De foto moet in 1932 of 1933 gemaakt zijn op een verder onbekende plaats.

Hier volgen de namen en de onbekenden. Ik ga daarbij v.l.n.r. en van achter naar voren. Achterste rij staand: 1. Onbekende met pet en witte jas. 2. N.Bijhouwer. 3. De scheidsrechter Hakhoff met een wekker aan een koord om zijn hals. 4. N. Wessemius. 5. A. Vierbergen. 6. Mels. 7. Paap(?) 8. G. Vierbergen. 9. Onbekende. 10. Onbekende. 11. C. de Wit. 12. P. Olofsen. 13. Johan

Bakker. 14. G. Engel. 15. F. Opmeer. Hij trad later op als een soort artiest onder de naam fakir El Fa Reddy of Ready.

Tweede rij gehurkt: 16. B.Groot. 17. H. de Waal. 18. A.Piekart. 19. P. Groot. 20. G. Wigand. 21. Van Enk (?) 22. Van der Koelen. 23. Nic. de Boer. Eigenaar van De Keizerskroon. 24. Goosens (?). 25. G. Masteling. 26. D. Koen.

Voorste rij liggend: 27. M. Nooij. 28. J. Overdelinden. Van u graag de namen van de twee onbekenden en wat aanvullende informatie over de rest.

Of de volgende opname (afb. 2) ook iets met sport te maken heeft, is me niet duidelijk. Het lijkt me eerder iets van de kermis. De geportretteerde zitten achter het onderste beschilderde schot en vóór het bovenste. Gezien de kleding en de entourage kan het iets uit de jaren twintig zijn of misschien nog daarvoor. Geen van de namen is bekend. De foto komt van de heer Entius van het Achterom.

Scholen in soorten

Schoolklasjes blijven een geliefd onderwerp. Eigenlijk had ik de volgende foto (afb. 3) van ons lid mevr. Mantel-den Bakker uit de Schout niet moeten opnemen, want alle namen van de leerlingen zijn bekend. Maar misschien herkent een van onze lezers zichzelf en kan hij of zij nog wat interessante aanvullende gegevens verstrekken. Ook de naam van de school laat ik aan u over. Ik neem deze opname van een 5e klas uit 1947 ook op, omdat het al weer een stuk geschiedenis is geworden. Het is de tijd van de naoorlogse wederopbouw waartegen we vertederd aankijken.

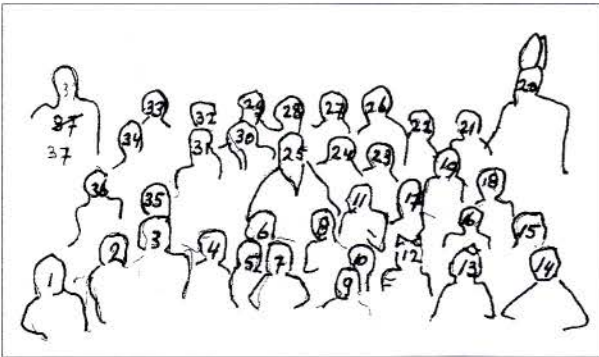
Hier volgen de namen v.l.n.r. en van achter naar voren.

Afb. 3. Een 5e klas in 1947

Afb. 4. Sportschool van Gons op zolder

Afb. 5. Schets van personen sportschool Gons

1e rij jongens, staande op een verhoging: 1. Wouter Leeuwrik. 2. Co Veld. 3. Jan van der Gracht. 4. Jan Aberkrom. 5. Siem Appel. 6. Jan de Boer. 7. Maarten Schokker. 8. Piet Dammes.

2e rij gewoon staand: 9. Theo van der Waals. 10. Nico Schotte (Is het niet Schottee? HWS) 11. Gerard de Best. 12. Evert de Best. 13. Marietje Duursma. 14. Truus Kleipoel. 15. Mevr. Boersma, de onderwijzeres. 16. Greetje Beek. 17. Corrie Ridderikhof. 18. Kees van Gelen. 19. Dick Kerkmeer. 20. Henk Blauw.

3e rij op hun knieën: 21. Jansje Verhoef. 22. Ankie van der Koelen. 23. Hetty van der Veen. 24. Tiny Smak. 25. De inzendster Willy den Bakker. 26. Nora Ursem. 27. Gineke van Hinten. 28. Annie Cornelissen. 29. Marie Wiggelaar.

4e rij zittend in kleermakerszit: 30. Frans van Retigam (de naam is onduidelijk geschreven.) 31. Henk van der Wal. 32. André van der Waals. 33. Achiel Trigallez. 34. Wim Harkema. 35. Henk Hooiberg. 36. Kees van der Koelen. 37. Jan de Vries.

Hierna een heel ander soort school, namelijk de sportschool van Gons. Deze waarschijnlijk zeldzame foto van dit soort sportonderricht ontving ik van mevr. Marijke C. Pette uit Diemen. Het is een opname die zonder meer geplaatst kan worden (afb. 4 en 5). Op de achterzijde staat "D. Gons, Massage Heilgymnastiek Zaterdag 4 Dec. 1948". De heer Gons zit hier met zijn vrouw temidden van een jeugdige schare sportliefhebbers op de zolder van zijn huis ergens in de binnenstad ter gelegenheid van het Sinterklaasfeest. Waar sportschool Gons in die begintijd gevestigd was, weet ik niet. Begin jaren zeventig bevond zich het instituut Gons in de Havensteeg. Enkele namen van de jeugdige sportliefhebbers op deze foto zijn bekend: 11. Piet van der Meulen(?). 13. Noortje(?) Winkel. 14. Robbie(?) Bak. 21. Marijke Pette, de inzendster 25. De heer Gons. 36. Suze van der Meulen, dochter van de apotheker. 37. Mevr. Gons.

Mevr. Pette merkt nog op, dat het er nogal stoer uitziet met al die apparaten, maar dat de deelnemers alleen aan heilgymnastiek deden ter verbetering van hun houding en zo nu en dan onder de hoogtezoon mochten. Fitness was nog een ongekend begrip. Voor wie dat niet mocht weten staat het ook nog eens op de dakbalken geschilderd "Massage pedicure manicure heilgymnastiek gymnastiek boksen". Alleen het boksen

valt een beetje uit de toon. Misschien een liefhebberij van de heer Gons.

Ik zou graag de namen van de niet bekende kinderen op de foto ontvangen en iets meer willen weten over de geschiedenis van deze Hoornse sportschool. Mevr. Pette schenkt bij deze zending nog enkele foto's van Hoornse monumenten. Ook hiervoor onze hartelijke dank.

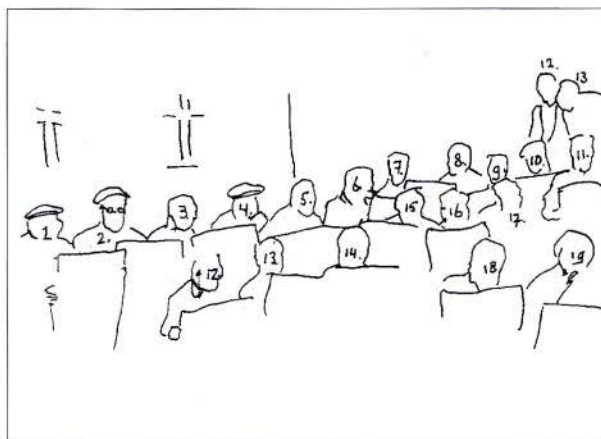
Wielersport

Als laatste een foto (afb. 6, 7) die ik ontvang van mijn mede-redactielid Frans Zack. Een opname van het bijna voltallige personeel van de kisten- en deurenfabriek van Halbertsma in hun 'openlucht-kantine' aan het Kleine Oost met een nummer van het Noordhollands Dagblad. Het is het nummer van 9 juli 1954, de dag waarop de Tour de France in Amsterdam van start ging. Dat was toen ook al mogelijk. Wie herinnert zich niet de grote namen uit die jaren: Wout Wagtmans, Wim van Est en Faanhof. Zack die bij de krant werkte ging met zijn baas naar de hoofdstad om een foto van de start te maken, die nog dezelfde dag in de krant moest. Dat lukte, ook toen al en 's middags moest Zack evenals de andere leerlingen van de handzetterij en drukkerij kranten uitdelen op belangrijke punten in Hoorn. Toen hij over het Kleine Oost fietste, zat het personeel van de kistenfabriek te schaften. Hij

deelde daar de kranten met de start van de Tour uit, haalde thuis zijn box-camera en maakte een foto van de kistenmakers. Deze foto is genomen op de plaats waar nu de brandweerkazerne staat. Graag van u de namen van deze krantenlezers.

¹ Volgens het telefoonboek is er geen schildersbedrijf met de naam Sachs in de Streek, wel een timmerbedrijf met deze naam in Oosterblokker. (HWS)

Schets personeel Halbertsma

Afb. 6. Personeel kisten- en deurenfabriek Halbertsma met krant. Kleine Oost

Vijf Agatha's door de eeuwen heen

Verre nazaat op (be)zoek in het Foreestenhuis

Corrie Boon

Ik ben op weg naar het Foreestenhuis aan het Grote Oost in Hoorn. Daar zal ik mijn nicht Agatha ontmoeten die ik sinds de begrafenis van haar moeder in 1985 niet meer heb gezien.

Niet alleen daarom kijk ik naar deze dag uit. Het is een grote wens van mij om juist samen met deze nicht dit huis te gaan bezoeken! Soms ligt een bepaalde voor naam verweven in je familiegeschiedenis. In die van mij loopt de naam Agatha als een rode draad door de voorbije eeuwen.

De vroegste Agatha(1) die ik tot nu toe heb gevonden is Agatha van Neck. Ze wordt geboren in 1634. Haar leven speelt zich af in Hoorn en in 1653 trouwt ze met Meijndert Sonck, die later burgemeester en advocaat-fiscaal van de Admiraliteit zou worden. Zij krijgen tien kinderen. Agatha overlijdt op 73-jarige leeftijd.

In museum Mayer van den Bergh te Antwerpen hangt hun familieportret, geschilderd door Jan Rotius. De kleindochter van Agatha, Jacoba de Vries, wordt de tweede vrouw van Nanning van Foreest. Deze man laat in 1724 voor drie zeventiende-eeuwse panden aan het Grote Oost een indrukwekkende natuurstenen gevel zetten: het Foreestenhuis. In 1733 komt hun dochter Agatha (2) ter wereld. Ze huwt in 1752 haar achterneef en overbuurjongen Joan van Foreest.

Wanneer Agatha in de achtste maand van haar negende zwangerschap is, sterft Joan aan de pokken, slechts drieëndertig jaar oud. Zesentwintig dagen later ziet hun zoon Jacob het levenslicht.

Met koetsier

Haar tweede huwelijk, 5 juni 1775 in de Beenster met haar koetsier Jan Schenk, zorgt voor veel opschudding. Een gemengd huwelijk, omdat Jan van katholieke en Agatha van protestantse huize is. Volgens een plakkaat van de Staten van Holland uit 1775 mogen gereformeerden en katholieken niet in gemeenschap van goederen trouwen en moeten ze in plaats van drie, zes weken 'onder de geboden staan'.

Het Foreestenhuis aan het Grote Oost, ooit woonplaats van Agatha v. Foreest (1733-1801)

Tijdgenote en schrijfster Betje Wolff bewondert Agatha's vrijgevochten geest en onafhankelijke opstelling. In een brief aan de Vlissingse huisarts Gallandat Huet schrijft Betje over haar: 'Wat is dat eene heldin; zij durft gelukkig te zijn'.

Als Agatha in 1801 sterft, is zij de laatste van drie generaties van Foreesten die aan het Grote Oost 43 hebben gewoond. Bij de openbare verkoop komt het pand in handen van de 'Lutheranen van het oude licht'.

Jacob van Foreest volgt het voorbeeld van zijn moeder en trouwt een katholiek meisje, Maria Langedijk. Op 1 september 1798 wordt hun dochter Agatha (3), rooms-katholiek gedoopt. Het gezin - in totaal worden er tien kinderen geboren - verhuist naar Amsterdam en later

naar Wieringerwaard waar Jacob gemeentesecretaris en ontvanger der Directe Belastingen en Accijnzen wordt.

Uit België

Agath vertrekt naar Den Helder en gaat samenwonen met Petrus Johannes Huijbens, afkomstig uit Ekeren in de buurt van Antwerpen. Ze krijgen zes kinderen. Bij inschrijving in de Burgerlijke Stand krijgen die de achternaam van hun vader. Dat is bijzonder want in die tijd wordt in soortgelijke omstandigheden (niet gehuwd) kinderen de achternaam van hun moeder gegeven.

Als de oudste, Pieter Johannes Baptist negen jaar is, overlijdt Agatha, van beroep winkelierster, veertig jaar oud. Deze Pieter trouwt Catharina Helena van Os. Ook dit gezin wordt zeer kinderrijk. Onder de tien nakomelingen zijn drie tweelingen. Van deze zes blijft er maar een leven: Agatha (4). Haar tweelingzusje wordt dood geboren. Van de vijf overleden kinderen heetten er ook twee Agatha.

In 1893, wanneer Agatha dertig jaar is, trouwt ze in Den Helder met Pieter Boon. Hij treedt toe tot de Rooms-katholieke kerk. Ze worden gezegend met drie kinderen. De middelste is mijn vader: Petrus Johannes Baptist Boon. Zijn oudere zus Neeltje huwt Everardus Theodorus Koopman. Hun eerste dochtertje noemen ze Agatha. Zij sterft echter in haar eerste levensjaar. De tweede dochter die op tien december 1931 geboren wordt, heet ook Agatha (5).

Zij trouwt in 1958 met Cornelis Engelmundus Stam. Zij krijgen vier zonen. Het gezin verhuist van Den Helder naar Beverwijk. Cornelis E. sterft in 1981.

Het is monumentendag als ik even na elven de trappen van het Foreestenhuis opga. 'Wat fijn dat dit huis nog steeds vernoemd is naar de laatste bewoners, de Van Foreesten', zeg ik tegen mijzelf. Het rechtergedeelte van dit mooie patriciershuis uit de zeventiende eeuw wordt gebruikt door de Doopsgezinde-Remonstrantse gemeente. Links zijn kantoren gevestigd. Het is de derde keer dat ik hier kom. Het geeft nog steeds een bijzonder gevoel. De hal en gang zijn rijk voorzien van stucwerk.

Bijbelse tuin

Mijn nicht Agatha is er al! Het is haar eerste bezoek en na een hartelijke begroeting krijgen we een uitgebreide rondleiding en we genieten met volle teugen. De tuin achter het huis is de afgelopen maanden herschapen in een bijbelse tuin met bomen, heesters en planten die in de bijbel worden genoemd of die verwijzen naar bijbelse namen of personen.

Voldaan nemen we afscheid en steken de straat over naar het Waterschapshuis van het Waterschap West-Friesland aan het Grote Oost 2, 4 en 6.

Dit de laatste 'Open Monumentendag' in het Waterschapshuis. Grote Oost 4 en 6 vormen een geheel dat gebouwd is in 1728 in opdracht van de Hoornse patri-

cier Cornelis van Foreest (1704-1761), de vader van Joan. Hier is Joan, de overbuurjongen die in 1752 trouwde met Agatha (2), opgegroeid.

We boffen want bij ons vertrek krijgen we het jaarverslag van 1995 mee. Er staan mooie foto's van huis en interieur in.

We gaan naar het Westfries Museum. In de muziekkamer bewonderen we het portret van Agatha Schenk-Van Foreest. 'Ik was eigenlijk nooit zo gelukkig met mijn voornaam,' zegt nicht Agatha, 'maar nu ik de geschiedenis ken, ben ik er trots op.'

Op het terras aan de Rode Steen in het hartje van Hoorn praten we veel na over deze bijzonder geslaagde dag.

'Ik heb drie kleindochters maar ik ben nog niet vernoemd,' zegt Agatha onder een lekker zonnetje op het Hoornse terras.

We nemen, beiden voldaan, afscheid van elkaar. Agatha 5 vertrekt naar Beverwijk en ik ga op weg naar Den Helder.

Of ik een nog vroegere Agatha zal vinden dan Agatha van Neck (1634) en of er nog een nieuwe Agatha bijkomt, ligt in de toekomst verborgen.

Agatha van Foreest (1733-1801) trouwt op 5 juni 1775 met haar rooms-katholieke koetsier Jan Schenk

W.L. van der Waal en
A.G.F. van Weel

Mede met informatie vanuit de Gemeentelijke Monumentencommissie en andere instellingen waarin Oud Hoorn-bestuursleden zitting hebben.

1 september 1999

ABC

Het geprojecteerde aflopende woonblok in de vorm van een skischans dient in de ogen van verscheidene binnenstadbewoners en leden van de vereniging niet gerealiseerd te worden.

Bezwaren in eerste instantie afgewezen.

Oud Hoorn pleit voor een open discussie met de raad; zie verder de rubriek: Van de bestuurstafel.

Verdere planuitvoering voortvarend ter hand genomen

Achter de Vest 56

Oude burgemeesterswoning met bordes in ere hersteld

Achterom 12

Plannen om op de plaats van de blinde muur in de tuin van de Rozekruizers een stiltecentrum of twee woningen te bouwen.

Achterom 29

Bedrijfspan, oorspronkelijk uit 1770, in verval.

Achterom 54-56

Plan voor de bouw van een winkelruimte met 6 appartementen. (zie foto rechts)

Achterom 95 (rijksmonument)

Hoekpand onder hoog met pannen belegd schilddak, windvaan met paarden op de nok (stalhouderij).

Pand verkeert in ernstige staat van verwaarlozing.

Achterstraat

Restauratie Doelenhotel op een oor na gevild. BBN heeft verhuisplannen naar de Schelphoek.

Plan voor de bouw van elf appartementen tegenover het Doelenhotel. Het provinciebestuur heeft een kwart miljoen voor dit plan beschikbaar gesteld.

Appelhaven 6

Stichting Stadsherstel realiseert appartementen met z.g. Franse balkons in dit voormalige kaaspakhuis. *Oud Hoorn* juicht handhaving van de raamroeden toe nu voor de bewoonbaarheid lichttoetredende voorzieningen in het dak aan de westzijde worden aangebracht.

Baatland

Alsnog de ideale locatie voor een muziektent? B & W lijken in meerderheid voor.

De 180 meter lange kademuur langs de Vluchthaven is opnieuw gevoegd. Er is een betonlaag van de bodem tot aan de waterlijn aangebracht.

Uitbaggeren van vaargeulen zal de historische kade waarschijnlijk ondermijnen!

Oud Hoorn streeft naar een historisch onderzoek van deze oorspronkelijke zeeverende dijk.

Binnenluiendijk (rijksmonumenten)

De eerste uitbreiding, het plan Rietvink, is praktisch gerealiseerd. Gidsen en bestuursleden hebben o.l.v. de architect een bezoek gebracht aan de eerste opgeleverde woningen.

Claes Molenaarsgang

Bouwplan voor zes appartementen uitmondend op de Veemarkt.

Dampten

Net als in de jaren dertig staat dit gebied ook nu weer onder grote ruimtelijke spanning.

Plan voor bouw van een nieuw schoolgebouw op het terrein van Energie Noordwest.

Draafsingel 57-59

Drukkerij Noordholland vertrekt eind 1999 naar Alkmaar. De gemeente stelt belang in de vrijkomende grond voor woningbouw. *Oud Hoorn* hoopt dat de "Boerderij" behouden blijft; trouwens bij de planvorming mag best rekening worden gehouden met het feit dat Hoorns (bijna) oudste touwslagerij zich tussen de huidige sportschool en de drukkerij bevond.

Draafsingel

Brug naar Oosterpoort verkeert in ernstige staat van verval. Waarschijnlijk nog dit jaar zal een begin worden gemaakt met de opknapbeurt.

Drieboomlaan

R.K. begraafplaats. *Oud Hoorn* vraagt zich in gemoede af, wanneer het r.k. parochiebestuur het verzoek indient om de kapel van architect Bleijs op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen.

Eikstraat 1

Oud Hoorn heeft het college verzocht om het gebouw (bouwjaar 1934) van de Nederlands Hervormde kerk op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen. (zie foto rechts)

Grote Noord

Sommige ondernemers geven er blijk van gevoel te hebben voor het idee van de stijlvolle stad.

Hun vernieuwde onderpuien bewijzen dat. Ook de pas gerenoveerde gevels van de nummers 107 en 109 tonen dat aan: doorgaan zo!

Grote Noord 47

Plan voor wijzigen winkelpuien van Intertoys en Familux gerealiseerd. Aandacht gevraagd voor de ramen op de eerste verdieping. Halt aan de verloederingsring!

Grote Oost

Herinrichting bij bewoners omstreden. Het college heeft excuses gemaakt; zie ook de rubriek: Van de bestuurstafel.

Historisch straatprofiel wordt niet aangetast door verkeersdrempels.

Hoogste waakzaamheid geboden bij de dreigende omzetting van binnenstadstuinen in parkeerplaatsen!

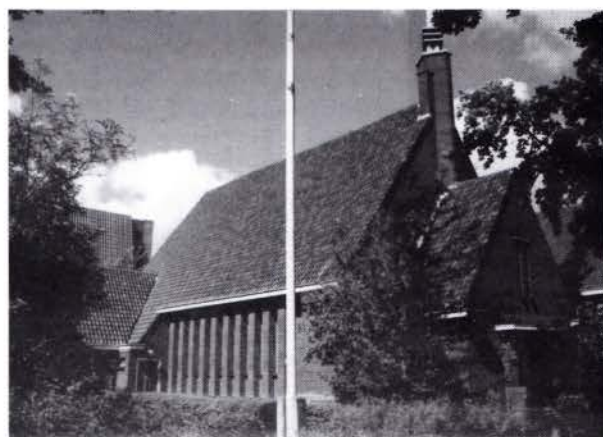
Grote Oost 2-4-6 (rijksmonumenten)

De gemeente Hoorn zoekt nog naarstig naar gepaste invulling van deze voormalige eigendommen van het waterschap Westfriesland. Het waterschapscomplex is tijdelijk in gebruik door o.a. de gemeentelijke afdeling Monumentenzorg en door de Stichting Oude Muziek Nu.

Grote Oost 5 (rijksmonument)

De voormalige Ridderikhoff-panden zijn door de gemeente geschikt gemaakt als expositieruimte voor bouwplannen: die van projectontwikkelaars alsmede die van de gemeente.

Oud Hoorn juicht het idee voor een alcoholvrij Hoorns volkshuis à la Zutphen op deze A-locatie toe.

Grote Oost 7 (rijksmonument)

Het onderzoek naar de bouw- en bewoningsgeschiedenis van dit pas gerestaureerde pand met zijn unieke fries is gereed. De Publicatiestichting Bas Baltus zoekt nog naar sponsors om dit onderzoek in boekvorm uit te geven.

Jan Haringsteeg 4

Gewelfde kelderruimtes blootgelegd bij reconstructie van het binnenstadstuintje, mogelijk van voormalige brouwerij West Friesland die in dit gebied tot 1881 zijn gebouwen had staan.

Hoofdtoren (rijksmonument)

Plan voor restauratie zeezijde en dak. De rijksoverheid "strafte" ook bij dit project Hoorn voor haar verantwoordende restauratiebeleid van het afgelopen decennium. De landzijde is drie jaar geleden gerestaureerd.

Italiaanse Zeedijk

Een loffelijk initiatief geënt op de historie van deze oude woonstraat: gedichten aan de muur van deze tot Rijnstraat omgedoopte oude dijk.

Italiaanse Zeedijk 27

Plan voor uitbreiden en verbouw woning. Een herziening van het bestemmingsplan "Italiaanse Zeedijk e.o. 1975" wordt voorbereid.

Italiaanse Zeedijk 51

Pand verkeert in volstrekte staat van verval. Een schande in het stadsbeeld.

Italiaanse Zeedijk 80 (rijksmonument)

Plan voor uitbreiden en verbouwen woning.

Jeudje/Pakhuisstraat

Op de plaats van de voormalige brandweerkazerne, later moskee, vordert de bouw van het onderkomen van een huisartsenpraktijk gestaag. De slangentoren blijft gehandhaafd.

Jeudje

Concept-bestemmingsplan gepresenteerd en alweer de art. 19-procedure gestart.

Opnieuw zeer merkwaardig handelen van de gemeente Hoorn: bouwvergunning verlenen alvorens de uitgangspunten en de BRO art. 10 reacties zijn geformuleerd en gewogen.

Politiek geen draagvlak voor verdubbeling van de parkeervoorzieningen.

Stichting Stad Hoorn heeft Jeudje 12 verkocht aan de projectontwikkelaar. Hierdoor zijn er 217 in plaats van 213 ondergrondse parkeerplaatsen realiseerbaar. Op de hoek Pakhuisstraat/Vollerswaal is een woontoren van zeven (!) verdiepingen gepland; de woonblokken aan weerszijden gaan vier bouwlagen met een kap tellen. Vormgeving en hoogte toren discutabel. Stadsarcheoloog hoopt op sporen van een jodenwijk aan het Jeudje: zie artikel elders in dit blad.

Julianapark/Schellinkhouderdijk

Nieuw bestemmingsplan opgesteld in combinatie met het Karperkuilgebied: juni 1999

Schietberg als historisch ruimtelijk element. Grondige opknappbeurt is ondertussen gestart.

Flinke kaalslag ten behoeve van parkeervoorzieningen en een directer zicht op het IJsselmeer.

Nieuw geplande Hollandiakantine en brandweerkazerne worden opvallende elementen in het groen van hopelijk niet meer dan twee bouwlagen.

Karperkuil

Vijf architecten vullen het plangebied in. Plan Rietvink bijna gerealiseerd. Met het plan Daan is begonnen.

In aanzet zijn de plannen genuanceerd positief ontvangen, al is er nog geen sprake van een totaalplan. *Oud Hoorn* ervaart weinig samenhang tussen de plannen, zeker niet nu van het laatste plan – dat van architect Vandenhove - is gepresenteerd. Zoekplaatje: vindt de Oosterpoort.

Oud Hoorn blijft streven naar handhaving van een scheepswerf aan de Karperkuil

Stichting Historische Scheepswerf Hoorn i.o. - waarin *Oud Hoorn* is vertegenwoordigd - beijvert zich voor behoud werf met een educatief centrum.

Oud Hoorn heeft bezwaar aangetekend tegen het bestemmingsplan.

Bestuur heeft bezwaar tegen het verlenen van de bouwvergunning voor het ontwerp van architect Van Herk niet doorgezet bij de president van de rechtbank; zie ook de rubriek: Van de bestuurstafel.

Kerkstraat 17

Weliswaar blijft de relatie met de bovengevel gebroken, toch een nieuwe stijlvolle winkelpui zoals *Oud Hoorn* die graag ziet.

Kleine Noord

Noorderkerk: leien dak en kap zijn aan vervanging toe. Opknappan raamt de herstelkosten op zo'n 1,7 miljoen gulden.

Kleine Noord 67 - 69 (beeldbepalend)

Scharloo 20-22

Met het realiseren van het bouwplan voor twee winkels en 12 appartementen "Meester Cornelis" is een start gemaakt.

Kleine Oost

De gemeente ontving in 1997 f 420.000,- uit het provinciale stads- en dorpsvernieuwingsfonds ten behoeve van het herstel van de sluis en de brug. Sluis blijkt van eminent belang voor een goede waterbeheersing in de stad. Dit jaar is eenzelfde bedrag ontvangen. De gemeente en het waterschap verwachten nog in 1999 met de werkzaamheden te kunnen beginnen.

Het is spannend te wachten op de herontdekking van de fundamenten van de oude Oosterpoort.

Bij de overgang naar de Schellinkhousterdijk moet de historische loop van de Westfriese Omringdijk weer herkenbaar worden, dus geen rotonde.

Kleine Oost 41 (rijksmonument)

Oosterpoort uit 1578. Windwijzer zit vast; kan niet wijzen.

Vooraf het natuursteen heeft hoognodig een schilderbeurt.

Voor de restauratie van de Oosterpoortbrug kwam uit het stads- en dorpsvernieuwingsfonds het bedrag van f 281.000,- beschikbaar.

Korenmarkt/Wijdebrugsteeg

Herinrichting gestart. Ook de provincie heeft middelen beschikbaar gesteld.

J. Messchaertstraat

Achter de voormalige Sint Margrietschool – nu Horizoncollege – wordt een extra parkeerlocatie ontwikkeld ten behoeve van de ontwikkelingen op het Jeurde. De gymnastiekzaal achter de school is reeds gesloopt. *Oud Hoorn* vreest de sloop van een deel van het schoolgebouw en zal zich daartegen verzetten.

Nieuwland

Kademuur vertoont scheuren.

Nieuwsteeg 39 en 41

Plan voor samenvoegen van de panden; standpunt *Oud Hoorn* bekend.

Nieuwstraat/Wisselstraat

Poortje uit 1603; restauratie van de muren en het houten gewelf noodzakelijk.

Nieuwe Noord 12 en 14

B&W wil medewerking verlenen aan het samenvoegen van deze panden. *Oud Hoorn* is geen voorstander van het samenvoegen van historische panden in de binnenstad tenzij er sprake is van een tijdelijke situatie die eenvoudig weer kan worden teruggedraaid. Beide panden dienen absoluut onderscheidbaar te blijven als twee afzonderlijke eenheden. Voor Veemarkt 32-38 geldt precies hetzelfde.

Nieuwe Noord 65

Sloop gevolgd door nieuwbouw.

Onder de Boompjes 20 (rijksmonument)

De verhoogde gootlijst met schitterend rococo-snijwerk verkeert in een ernstige staat van verval.

Oude Doelenkade

Reconstructie straat annex wandelpromenade gerealiseerd.

Pakhuisstraat

Oud Hoorn-lid Eric Lensink schreef ons: "Waar is de mooie, gestileerde goudgekleurde vogel die voorheen te zien was op het dak van de kooi van de volière gebleven?" Taak voor de werkgroep Stadsmeubilair.

Peperstraat 37-39-41/Turfhaven 20

Bouw van vier woningen gerealiseerd. Herziening voorbereid van het Globaal bestemmingsplan Binnenstad. Valt het u ook op dat alles wat hedentendage wordt gebouwd omvangrijker is dan de gebouwen in de directe omgeving ?

Rode Steen

Oud Hoorn heeft het gemeentebestuur verzocht de ontsierende terrasschotten van het plein te verwijderen. Ook de schotten die daar op particulier initiatief hebben gestaan dienen niet terug te keren.

Slapershaven

Herinrichting straat in ver gevorderd stadium.

Truydemanhof

Het hof uit 1952 is in zijn geheel op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst. *Oud Hoorn* is blij dat met de renovatie een voorzichtige start is gemaakt.

Visserseiland

De bouw van deze stedenbouwkundige ramp - ook aan de landzijde ! - vordert gestaag

Westerblokker – kerkgebouw Heilige Aartsengel Michaël

Oorspronkelijk kerkgebouw met gothische en neoclassicistische elementen reeds lange tijd in gebruik als tapijthet. Gebouw dateert uit 1853 en is ontworpen door de Leidse architect Th. Molkenboer (1796-1863). Plan om pand op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen.

Westerblokker 159

Boerderij met veestal en toegangshek komen in aanmerking voor plaatsing op de rijksmonumentenlijst.

Westerdijk

De gemeenteraad is voorstander van de ontwikkeling van een nieuwe schouwburg op het terrein van het voormalige Witte Badhuis.

Oud Hoorn heeft in een bijzondere bestuursvergadering besloten de ontwikkelingen kritisch te volgen. Inmiddels is de ruimtelijke orderingsprocedure gestart.

Wisselstraat 6-8-10 (rijksmonument)

Kozijnen vragen dringend om grondige aanpak herstel. Stichting Stadsherstel beijvert zich voor de renovatie van de tuin van de bibliotheek. De huidige bibliotheektuin is een overblijfsel van een eens veel grotere binnentuin op het terrein van het voormalige Geertenklooster. Elementen van de oude kloostertuin (kruiden, booggang, stenen banken) keren na herinrichting terug.

Zon 11 (rijksmonument)

17e-eeuws woonhuis (thans opslagruimte), in ernstige staat van verval.

Risdam, een Hoornse stadswijk Excuses aan de lezers

Het bestuur acht het op zijn plaats de leden zijn verontschuldigen aan te bieden voor het niet of slechts beperkt nakomen van de belofte dat het boek "Risdam, een Hoornse stadswijk" direct na het verschijnen voor f 35,- verkrijgbaar zou zijn in het Oost-Indisch Pakhuis. Het is u een verklaring schuldig. In het vorige kwartaalblad heeft u gelezen dat deel 9 van de Bouwhistorische Reeks Hoorn de uitgave "Risdam, een Hoornse stadswijk" betrof. Het boek, geschreven door de heer N.J. Groot en gesponsord via de afdeling VROM van de gemeente Hoorn, was op verzoek van de auteur en de financier, uitgegeven door de Publicatiestichting Bas Baltus.

Onmiddellijk daarna ontstond een verschil van inzicht tussen de sector Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu in de persoon van zijn directeur G.P. Dallinga en het bestuur van de Publicatiestichting over de verkoopprijs van het boek. Overleg tussen de voorzitter van de stichting, mevr. R. Bax, en de sectordirecteur leidde tot het compromis dat VROM eerst tien dagen de tijd kreeg om het boek voor zijn hogere prijs te verkopen. Na die periode zou de stichting het restant boeken ontvangen en dat in het Oost-Indisch Pakhuis kunnen verkopen voor f 35,- per stuk. Na die tien dagen echter, weigerde VROM de boeken te leveren zodat het Oost-Indisch Pakhuis, het onderkomen van de Vereniging Oud Hoorn, zijn toezegging niet kon nakomen. Velen hebben hun uiterste best gedaan om het restant boeken boven tafel te krijgen, allen tevergeefs. Dankzij de medewerking van de makelaar die de boeken onder de sponsors zou distribueren, kon het boek tijdelijk en in beperkte mate worden geleverd. U zult begrijpen dat de besturen van de Bas Baltusstichting en de Vereniging Oud Hoorn niet blij zijn met deze gang van zaken. Beide besturen hebben echter geleerd van de slechte ervaringen.

Laatste drukkerij uit de binnenstad

Henk Saaltink

Je hebt intensieve lezers van ons kwartaalblad en extensieve. De eerstgenoemde soort begint bij de eerste letter op de voorpagina en eindigt bij de laatste letter van de tekst onder de laatste foto van Femke Uiterwijk op de achterpagina. De andere bla-dert 'Oud Hoorn' even door en pikt zo hier en daar iets van zijn gading op en bergt het blad vervolgens op in de krantenbak.

Intensieve lezers weten uiteraard door nauwgezette lezing van het colofon, dat 'Oud Hoorn' sinds 1997 gedrukt wordt bij drukkerij Klaassen. De laatste grote drukkerij in de Hoornse binnenstad. Na net niet een volle eeuw gaat dit bedrijf de oude binnenstad van Hoorn verlaten. In 1904 begon de toen nog kleine drukkerij in het pand aan het Grote Oost, waar nu kapsalon Tiffany gevestigd is (Grote Oost 59). Jaren later verhuisde men naar de Trommelstraat en tenslotte in 1970 naar het toch wel forse pand aan het Grote Oost, waar tot dan toe het belastingkantoor gevestigd was geweest (Grote Oost 41).

Men kon niet meer om een verhuizing heen, omdat de problemen met laden en lossen te groot werden. Drukkerijen hebben vaak enorme hoeveelheden papier te verwerken. Voorts waren er ernstige parkeerproblemen en was er geen mogelijkheid voor uitbreiding, het is een omgeving die bijna uitsluitend uit rijksmonumenten bestaat en die zich moeilijk verplaatsen. De nodige ruimte is wél aanwezig op het nieuwe adres, Factorij 14 in Zwaag.

De verhuizing vond nu al weer enkele weken geleden plaats rond de 23e augustus. Het verplaatsen van onder meer de drukpersen met een gewicht van enkele tonnen via het dak van de drukkerij moet een indrukwekkend schouwspel geweest zijn. Uw verslaggever kon daarvan helaas geen getuige zijn. Uiteraard gaat de verhuizing met een vernieuwing van het bedrijf gepaard. Uit het ontvangen schrijven blijkt, dat zoals overal ook hier de moderne drukker 'het lood'

steeds meer vervangt door allerlei digitale apparatuur. Voor de schrijvers betekent dit, dat ze hun potlood of balpen moeten vervangen door de computer. Gelukkig wordt het door u aangeleverde materiaal zo nodig uitgetikt door de typiste van Nyvonco, onze vormgever. Wat niet wil zeggen, dat we uw tekst liever met de hand geschreven ontvangen. Een troost voor de liefhebbers van het oude degelijke 'druk'-werk moge zijn, dat deze manier van drukken bij Klaassen nog steeds mogelijk is.

Wij wensen de drukker van ons blad een voorspoedig bestaan in zijn nieuwe behuizing en hopen nog lang van zijn kennis en ervaring gebruik te kunnen maken ten voordele van ons kwartaalblad.

HOE HOORN VERANDERDE

Femke Uiterwijk

Foto Cees de Greeuw. Dit rijtje huizen heeft aan het begin van de Berkhousterweg gestaan van omstreeks 1928 tot 1937. Rechts staat een Fordje voor het voormalige café 'Het Paardebit', dat op de hoek van het Keern en de Berkhousterweg stond. In de tijd van deze woningen was de boerderij al geen café meer. In 1937

verplaatste de eigenaar, de heer Schermerhorn zijn strohandel naar even verder op het Keern. Het 'oude' Paardebit en de vijf huizen werden toen ten behoeve van de Provinciale weg gesloopt. Eén en ander heeft gestaan op de plek voor het stoplicht Provinciale Weg hoek Keern.

Dezelfde plek: hoek Keern/Berkhousterweg, maar nu vanuit de stad gezien. In het midden en links staan de gebouwen van het Rijkslandbouwproefstation dat in 1901 in gebruik werd genomen. Omstreeks 1975 werd deze dienst overgeplaatst naar Lelystad. Rechtsachter is de boerderij van het voormalige café

'Het Paardebit' met bijgebouw en de vijf huizen van bovenstaande foto zichtbaar.

Ook deze foto werd dus tussen 1928 en 1937 gemaakt, omdat de vijf huizen (zie boven) er nog staan en na 1937 alles afgebroken werd voor de aanleg van de Provinciale Weg.